

OBRA SOCIAL
L'ÀNIMA DE "LA CAIXA"

DOSSIER

Una aproximació al Codesenvolupament

EL PAPER DE LA COMUNITAT MIGRANT TRANSNACIONAL
EN LA COOPERACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

codesenvolupament

PROGRAMA DE COOPERACIÓ INTERNACIONAL

Obra Social
Fundació "la Caixa"

Edita**Fundació "la Caixa"**

Òrgans de Govern de l'Obra Social "la Caixa"

COMISSIÓ D'OBRES SOCIALS

President	Isidre Fainé Casas
Vicepresidents	Salvador Gabarró Serra Jordi Mercader Miró Manuel Raventós Negra
Vocals	Marta Domènech Sardà Javier Godó Muntañola Immaculada Juan Franch Justo B. Novella Martínez Magí Pallarès Morgades
Secretari (no conseller)	Alejandro García-Bragado Dalmau
Vicesecretari (no conseller)	Óscar Calderón de Oya
Director general de "la Caixa"	Joan Maria Nin Génova
Director executiu de l'Obra Social	Jaume Lanaspá Gatnau

PATRONAT DE LA FUNDACIÓ "LA CAIXA"

President	Isidre Fainé Casas
Vicepresident 1r	Ricard Fornesa Ribó
Vicepresidents	Salvador Gabarró Serra Jordi Mercader Miró Joan Maria Nin Génova
Patrons	Ramón Balagueró Gañet M. Amparo Camarasa Carrasco Josep F. de Conrado i Villalonga Marta Domènech Sardà Manuel García Biel Javier Godó Muntañola Immaculada Juan Franch Jaume Lanaspá Gatnau Juan José López Burniol Montserrat López Ferreres Amparo Moraleda Martínez Miquel Noguera Planas Justo B. Novella Martínez Vicente Oller Compañ Magí Pallarès Morgades Manuel Raventós Negra Leopoldo Rodés Castañé Luis Rojas Marcos Lluc Tomás Munar Francesc Tutzó Bennasar Josep Vilarasau Salat Nuria Esther Villalba Fernández Josep Francesc Zaragoza Alba
Director general	Jaume Lanaspá Gatnau
Secretari (no patró)	Alejandro García-Bragado Dalmau
Vicesecretari (no patró)	Óscar Calderón de Oya

Àrea Social de la Fundació "la Caixa"

Directora	S.A.R. La Infanta Doña Cristina
Programa	Cooperació Internacional
Subdirectora	Silvia Noguera
Coordinació de la publicació	Diana Molina

Publicació

Autors dels textos i gràfics	Observatori del Tercer Sector Pau Vidal, Sara Martínez i Anna Hernando
Disseny i maquetació Fotografies	Estudi Juste Calduch Arxiu de Cooperació Internacional
Traducció i correcció Impressió i fotomecànica	Caplletra Impremta Sanver

La Fundació "la Caixa" vol agrair la participació de totes les persones i entitats sense finalitat de lucre que han fet possible aquesta publicació. Especialment a les entitats d'immigrants que han participat en els tallers de formació en codesenvolupament.

© dels textos, autors
© de les fotografies, Arxiu de Cooperació Internacional
© de l'edició, Fundació "la Caixa", 2008
Av. Diagonal, 621 - 08028 Barcelona
DL:

La responsabilitat de les opinions expressades en els documents d'aquesta publicació correspon exclusivament als seus autors. La Fundació "la Caixa" no s'identifica necessàriament amb les seves opinions.

DOSSIER

Una aproximació al Codesenvolupament

EL PAPER DE LA COMUNITAT MIGRANT TRANSNACIONAL
EN LA COOPERACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

CONTINGUTS

1.	Presentació	4
2.	Introducció	5
3.	El concepte del codesenvolupament	6
3.1.	Precedents	6
3.2.	Evolució del codesenvolupament a Europa	7
3.3.	Evolució del codesenvolupament a l'Estat espanyol	10
3.4.	Visió actual del concepte de codesenvolupament	14
4.	La comunitat migrant transnacional: l'actor protagonista del codesenvolupament	15
4.1.	Introducció	15
4.2.	Tipologia de les entitats de persones immigrades	15
4.3.	Perfil de les entitats	16
4.4.	El funcionament de les entitats	17
4.5.	Perfil de les persones membres	20
4.6.	Relacions externes de l'entitat	21
4.7.	Situació de les entitats	23
5.	Altres actors del codesenvolupament	25
5.1.	ONG de Desenvolupament (ONGD)	25
5.2.	Organitzacions socials d'immigració	25
5.3.	Organitzacions socials en els països d'origen	26
5.4.	Administració pública	27
5.5.	Entitats financeres	28
5.6.	Universitats i centres de recerca	30
5.7.	Altres agents	31
6.	Valor i diferenciació del codesenvolupament	32
6.1.	Projectes de codesenvolupament	32
6.2.	Aportació de la comunitat migrant transnacional	33
6.3.	Cooperació i codesenvolupament	33
6.4.	Impacte de les remeses	34
7.	Principals reptes del codesenvolupament	36
ANNEXOS		41
I.	Bibliografia	41
II.	Índex de gràfics	46
III.	Fitxa tècnica: Realització del diagnòstic	46

1. PRESENTACIÓ

El Programa de Cooperació Internacional de l'Obra Social "la Caixa" té com a objectiu contribuir a donar resposta a les situacions de manca d'equitat i de pobresa en el món, per la qual cosa s'uneix als esforços de les poblacions i els actors socials directament implicats. Des d'aquesta perspectiva es fomenten actuacions en les àrees següents: desenvolupament, acció humanitària, formació dels agents de cooperació i sensibilització del públic general.

El programa dóna suport a iniciatives de desenvolupament socioeconòmic d'ONG espanyoles, en col·laboració amb socis laborals, que impulsen la creació d'ocupació i la generació d'activitats econòmiques i productives sostenibles, que modifiquin substancialment les condicions de vida de la població en els països en vies de desenvolupament. De la mateixa manera, davant de situacions d'emergència i crisi humanitària, es treballa amb la finalitat d'assegurar que les intervencions contribueixin de manera decisiva a reduir la vulnerabilitat de la població afectada per desastres naturals i conflictes armats.

El programa duu a terme accions de formació especialitzades per a professionals d'organitzacions no governamentals i altres agents socials, a fi de contribuir a millorar el funcionament i l'eficàcia de les entitats en què treballen, i a fomentar la comunicació i la col·laboració entre les parts implicades. Així mateix, es dóna una importància especial a la sensibilització de la nostra societat sobre la realitat dels països més desfavorits, per mitjà de la celebració de conferències i seminaris i l'obertura de vies de diàleg amb les generacions més joves, a través de tallers didàctics.

Des dels seus inicis, el 1997, el Programa de Cooperació Internacional, a través de les seves línies d'ajudes, ha participat en diversos projectes duts a terme per associacions de persones immigrades en col·laboració amb entitats locals. En els darrers anys, a l'Estat espanyol hi ha hagut un augment de la comunitat immigrant, i això ha anat acompanyat d'un increment d'entitats formades per persones immigrades. Moltes d'aquestes entitats encara estan en procés de definició, d'altres ja estan establertes i algunes d'elles treballen en projectes de codesenvolupament amb els seus països d'origen. Aquestes últimes pràctiques es basen en el caràcter de pont entre el desenvolupament i la migració que poden fer les poblacions immigrades, amb la qual cosa es redueix la distància entre actors i beneficiaris del desenvolupament.

Així, el programa va iniciar, el 2006, una línia de treball específica dedicada al suport de la tasca realitzada per les comunitats immigrants en la cooperació internacional, i va dur a terme tallers de formació en matèria de codesenvolupament, com també una trobada en què es van reunir els diferents agents socials implicats en el codesenvolupament (acadèmics, associacions d'immigrants, ONG de desenvolupament, etc.).

Aquesta publicació del Programa de Cooperació Internacional de l'Obra Social "la Caixa" té l'objectiu de construir una introducció al codesenvolupament, amb la qual cosa es pugui contribuir a l'anàlisi d'aquest concepte i al debat sobre aquest que encara està obert, en un àmbit tan enriquidor com és la vinculació entre migracions i desenvolupament.

Programa de Cooperació Internacional

Obra Social "la Caixa"

2. INTRODUCCIÓ

El terme *codesenvolupament* fa referència a la vinculació entre migracions i desenvolupament. Des de fa uns quants anys, aquest terme cada vegada té més rellevància. De fet, l'augment de les migracions intercontinentals dels últims anys és la raó principal de l'actualitat dels temes d'immigració i, de manera relacionada, de l'auge del codesenvolupament.

Però, de què es parla exactament quan es fa referència al codesenvolupament? Tot i que ja fa uns quants anys que se n'intenta aclarir la definició, avui dia s'estan posant en marxa accions que corresponen a concepcions diferents d'un suposat mateix terme. De fet, s'han trobat més de vint definicions diferents, segons l'organització, l'Administració pública o el fòrum que s'analitzi.

Avui dia, parlar de codesenvolupament pot significar: incidir en el control i la gestió de fluxos migratoris, integració i formació d'immigrants, projectes enfocats cap a l'entorn, afavorir migracions més ordenades, un benefici mutu entre els països implicats, cercar l'ús racional de remeses, desenvolupament en els llocs d'origen, interculturalitat, reconeixement, treball conjunt entre parts iguals, etc.; totes elles són accions diverses i amb finalitats diferents, que tot sovint s'emmarquen dins del codesenvolupament.

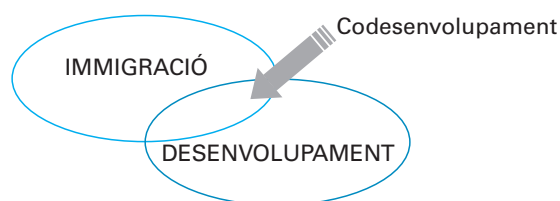
Però la particularitat del codesenvolupament, diferenciat de la visió clàssica de la cooperació al desenvolupament i del fet migratori, radica en la inclusió de les persones migrades com a agents «protagonistes» per contribuir al desenvolupament dels seus llocs d'origen a partir de la seva vivència transnacional de dues realitats: la d'origen i la de destinació. Al llarg d'aquesta publicació, farem un esforç per explicar en què consisteix aquest paper protagonista.

Amb la inclusió del codesenvolupament en les polítiques de cooperació per al desenvolupament i en les d'immigració, les administracions públiques, ONGD, universitats i altres entitats no lucratives han començat a veure en les entitats de persones immigrades -la forma més freqüent d'organització de la comunitat migrant- interlocutors amb els quals posar en marxa accions per contribuir al desenvolupament de les seves regions d'origen, alhora que es treballa per la seva integració i convivència en la societat d'acollida.

La finalitat d'aquesta publicació és acostar la temàtica del codesenvolupament de manera general i presentar una informació equilibrada entre el rigor i la divulgació.

Codesenvolupament: Trobada entre migracions i desenvolupament

3. EL CONCEPTE DEL CODESENVOLUPAMENT

3.1 PRECEDENTS

El moviment de la població és un dels factors clau que han determinat l'evolució i el desenvolupament de la història. Les migracions, al llarg dels segles, han descrit fluxos de població de tota mena, que han influït en els esdeveniments i l'evolució de la història.

Abans que es parlés de codesenvolupament, hi havia un concepte previ que, sense que tingués un terme específic, vinculava desenvolupament i migracions des de fa molt de temps. Aquest concepte, basat en la solidaritat i el compromís, vinculava les xarxes de persones que estaven lluny amb el desenvolupament de les seves comunitats d'origen. Berbers, algerians, mauritans, equatorians, filipins, etc., han assumit un paper actiu en el desenvolupament de les seves poblacions, per tal com han participat en la construcció i el manteniment de centres religiosos, escoles, dispensaris mèdics, carreteres i cooperatives, entre moltes altres accions. Però fer referència al codesenvolupament implica l'existència d'una feina conjunta que redundi en un benefici tant per al país emissor com per al receptor de la migració. I és justament aquest un dels elements principals que s'incorporen a l'actual conceptualització del terme.

Filantropia de la diàspora

A Nord-amèrica, des de fa molts anys, es duen a terme accions que vinculen les comunitats migrants amb les seves localitats d'origen. Aquest tipus d'activitat es coneix amb la denominació de «filantropia de la diàspora», cosa que fa referència a la cooperació realitzada des de la població emigrada cap a les seves comunitats de procedència.

El terme *diàspora* descriu poblacions que són «producte de migracions internacionals, voluntàries o forçades, que mantenen de manera conscient una identitat col·lectiva diferent de la del país receptor, que institucionalitzen xarxes d'intercanvi i comunicació a través de diversos Estats nació i que conserven una diversitat de vincles amb la seva pàtria d'origen». (Carlos González Gutiérrez, *Relaciones Estado-Diàspora: perspectivas de América Latina y el Caribe*, 2006).

La diàspora mexicana als Estats Units exemplifica el terme. Analitzada per Barbar J. Merz al seu assaig «Noves pautes per a Mèxic», que apareix en el llibre del mateix nom, mostra com molts mexicans s'han organitzat en «clubs de migrants» que recaptin fons per a les seves comunitats d'origen, i amb ells financen la compra d'autobusos, ambulàncies, petites iniciatives empresarials, construcció d'escoles, carreteres, ponts i sistemes d'aigua i electricitat. Aquestes donacions, en general, no són gaire elevades i s'orienten al desenvolupament comunitari del país.

En alguns casos, el govern mexicà s'ha sumat a aquests esforços i procura estimular les donacions amb programes de suport proporcional. Altres actors compromesos amb el suport als clubs són les fundacions i altres organitzacions de la societat civil, a banda i banda de la frontera.

Al cap i a la fi, es tracta de donar suport a projectes concrets de cooperació al desenvolupament centrats en les seves comunitats de procedència, sense que això impliqui que el desenvolupament d'un país es basi, exclusivament, en les mateixes iniciatives de les comunitats migrades.

Desenvolupament equitatiu

En direcció paral·lela, hi ha el concepte de *desenvolupament equitatiu*. Segons que el defineix Amartya Sen, es tracta de l'esforç per fomentar les capacitats humanes per mitjà de la diversificació de les oportunitats disponibles per a l'enriquiment personal. Els indicadors

La bibliografia recent sobre el tema de Nord-amèrica examina les tendències innovadores i incipients dels fluxos fronterers als països empobrits, com també el seu impacte en el desenvolupament equitatiu, amb la qual cosa ret compte de la inversió dels recursos de la diàspora. Des de la Universitat de Harvard s'ha creat una unitat d'estudi específica sobre les diàspores, que ha publicat diversos llibres i realitza seminaris periòdicament sobre aquest tema.

Més informació:
www.fas.harvard.edu

Una part important del paper de les diàspores en el desenvolupament de les seves poblacions d'origen té lloc a partir de les remeses que envien als seus familiars. De fet, avui dia, la importància de les remeses ha crescut notablement en gairebé tots els col·lectius de migrants en el món occidental, la qual cosa supera amb escreix les aportacions de la cooperació internacional.

d'aquest desenvolupament són la nutrició, la salut, la longevitat, les oportunitats per adquirir coneixement individual i social, la protecció dels drets humans bàsics i la capacitat de participar de manera significativa en la vida de la comunitat.

3.2 EVOLUCIÓ DEL CODESDEVOLUPAMENT A EUROPA

A mitjan segle XX, i arran del final de la Segona Guerra Mundial, els Estats europeus necessiten l'entrada de població migrada per possibilitar el desenvolupament industrial i econòmic. Durant aquest període, països com Alemanya, França, Suïssa i Bèlgica, entre d'altres, van posar en marxa plans de reclutament de mà d'obra estrangera a través del model del «treballador convidat».

Aquest intercanvi transnacional i aquest flux constant de població van quedar frenats, a partir dels anys setanta, amb la crisi del petroli. D'aquesta manera, els diferents països europeus van dur a terme una reformulació de les polítiques que permetien l'ingrés d'estrangers al territori. Es van iniciar, llavors, processos de repatriació de treballadors immigrants i la instauració del «tancament de fronteres».

Un dels factors que influeixen en bona mesura en el fenomen migratori és el mercat global, ja que controla l'oferta i la demanda de mà d'obra i comporta els processos d'empobriment o enriquiment que es viuen en una nació o en l'altra. Avui dia, la realitat emmarcada en el procés de globalització ha provocat un canvi en les diferents polítiques sobre migracions, per intentar donar resposta als nous moviments transnacionals i a les seves característiques específiques.

Actualment, estem vivint un moment en què els moviments migratoris apareixen cada vegada més com una qüestió central, tant per als Estats que els generen com per als que els reben.

En aquest context, sorgeix el concepte de codesenvolupament, que vincula la immigració i el desenvolupament, amb la finalitat que tant els països emissors com els receptors es puguin beneficiar de les dinàmiques originades pels fluxos migratoris. Però, a quin tipus d'immigració i a quin tipus de desenvolupament fa al·lusió el codesenvolupament?

A escala europea, una de les referències inicials al terme *codesenvolupament* seria de l'octubre del 1985, en el col·loqui internacional de la Universitat de Lovaina (Bèlgica) que duia el títol de «Les assises du codéveloppement». En aquest acte, es va definir el codesenvolupament com «el fet de compartir responsabilitats dels països del sud i del nord en la cooperació al desenvolupament», però no es relacionava encara el codesenvolupament amb la contribució dels immigrants a aquell desenvolupament.

Una altra de les primeres referències és la del document *Migrations et codéveloppement*, de George Tapinos, elaborat el 1994 per a l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE). Això no obstant, la definició presentada per Tapinos estava restringida al control fronterer, la reducció de la pressió migratòria i la lluita contra la immigració irregular.

Un dels primers països en què es comença a parlar en termes de codesenvolupament és França. La necessitat de vincular les polítiques de cooperació per al desenvolupament i les referents a la immigració apareix com una prioritat per al Govern francès, que en aquell moment «no podia acollir massivament nous fluxos migratoris, i va haver d'actuar sobre les causes de les migracions per evitar, a través de mesures administratives draconianes, la ruïna dels mateixos principis de l'Estat republicà de Dret» (Sami Nair).

Amartya Sen, economista nascut a l'Índia i guanyador del Premi Nobel d'Economia el 1998. Director del Trinity College, Cambridge. Professor i investigador del Global Equity Initiative de la Universitat de Harvard. Autor de nombroses publicacions amb les quals ha contribuït a desenvolupar l'economia del benestar.

L'economia francesa havia passat d'una època de creixement i expansió a una reducció de la capacitat d'absorció del mercat de treball, per la qual cosa la possibilitat d'acollir nous estrangers també s'havia de reduir. Per això, l'èmfasi es va posar en la integració dels immigrants que estaven legalment en el territori i a potenciar l'ajuda per al desenvolupament de les seves poblacions d'origen. Això produeix un canvi en la visió de les persones migrades, que passen d'estar en un segon pla a prendre consciència del paper que poden tenir com a protagonistes del desenvolupament de les seves comunitats d'origen.

Davant d'aquesta nova situació, alguns autors crítics creuen que el sorgiment del codesenvolupament respon a la necessitat de crear un mecanisme que resolgués les situacions «problemàtiques» que generava la immigració, amb la màscara de la seva contribució positiva en els països de destinació i d'acollida. Des d'aquesta visió crítica, assenyalen que el govern francès pretenia donar resposta a aquesta situació a través d'un pla que afavorís el retorn i permetés controlar els fluxos en el seu origen. Per això, es va arribar a acords econòmics amb països emissors i es van supeditar alguns ajuts econòmics a aquest control.

Tot i partir d'aquesta concepció, el codesenvolupament aporta la capacitat de vincular de manera efectiva i positiva la comunitat migrant amb les seves poblacions d'origen.

Així, un primer plantejament del codesenvolupament el va fer el francès Sami Naïr, el qual el va definir com «una proposta per integrar immigració i desenvolupament de manera que tots dos països, el d'enviament i el d'acollida, es puguin beneficiar dels fluxos migratoris. És a dir, una forma de relació consensuada entre dos països, de manera que l'aportació dels immigrants al país d'acollida no es tradueixi en una pèrdua per al d'enviament».

De fet, la gènesi del concepte actual sempre es troba en una petició del Ministeri d'Assumptes Exteriors francès feta a Sami Naïr, que en aquells moments (1997) ocupava el càrrec d'assessor del Govern francès per a les qüestions d'integració i desenvolupament. El document duia el títol de «Balanç i orientació sobre la política de codesenvolupament vinculada als fluxos migratoris». Tenia com a objectiu plantejar un marc teòric, uns objectius específics i una metodologia d'acció en matèria de gestió dels fluxos migratoris per al codesenvolupament.

L'informe justificava la necessitat de vincular les migracions amb el desenvolupament a través de quatre eixos:

- Controlar els fluxos migratoris per facilitar la integració.
- Regular les migracions potencials.
- Parlar de migracions i no pas de quotes.
- Adquirir compromisos bilaterals que impliquessin nous actors

La política de migració i codesenvolupament pretenia assumir nous objectius, com ara legalitzar la mobilitat de les persones de tercers països, donar suport als projectes de desenvolupament amb immigrants, reforçar les accions administratives descentralitzades, fomentar i reforçar el moviment associatiu, convertir els estudiants universitaris estrangers en vectors de codesenvolupament, afavorir la mobilitat dels artistes per enfortir els intercanvis culturals, potenciar la inversió productiva de l'estalvi dels immigrants, implicar Europa en la política de migracions i codesenvolupament, etc.

Aquest text va ser el punt de partida dels debats públics que es van dur a terme a França entre els diferents actors del codesenvolupament i que van acabar al maig del 1998. A partir d'això, es va assolir un consens entre actors polítics i socials sobre la vinculació positiva entre migracions i cooperació per al desenvolupament, i d'aquesta manera va quedar instaurat el concepte de codesenvolupament. Tot i així, el 1999 van sorgir nous debats públics

Sami Naïr, Trobada sobre codesenvolupament, Madrid, abril del 2007

Sami Naïr (Belfort, 1946) filòsof, sociòleg i polítològ. Professor de Ciències Polítiques a la Universitat de París VIII i docent en nombroses universitats de l'Amèrica Llatina, Europa i el Magrib. Encarregat de la Missió Interministerial "Migració/Codesenvolupament" del Ministeri d'Assumptes Exteriors francès. A l'actualitat dirigeix el Centre de Recerca IREM (Institut d'Estudis i de Recerca Europa-Mediterrània).

Més informació a:
www.iirem.com

sobre l'impacte que les mesures creades per al codesenvolupament van generar en els col·lectius d'immigrants implicats.

Aquesta concepció va partir de la convicció que la immigració constitueix una contribució real a l'enriquiment, per la qual cosa una política de gestió dels fluxos migratoris havia de reconèixer l'estabilitat dels immigrants instal·lats, la integració social, el control d'entrada al país i el respecte a les regles de l'estada. Es parlava d'una «veritable presa de consciència» que destijava la integració legítima dels immigrants instal·lats legalment i l'ajuda al desenvolupament dels països d'origen.

Protagonista del codesenvolupament

Comunitat migrant transnacional

Aquest plantejament aporta l'originalitat que l'immigrant es converteix en actor conscient del desenvolupament. Aquesta política s'inscriu en els termes de la cooperació al desenvolupament, però aprofundint per fer de la immigració un factor actiu de desenvolupament.

El vincle entre migració i desenvolupament sembla ser obvi. La pobresa o l'absència d'expectatives, entre molts altres factors, són els que poden provocar l'emigració forçosa dels països del sud envers els més desenvolupats. Factors com les remeses, la fuga de cervells, les comunicacions, la contribució laboral, etc., afecten clarament el desenvolupament dels països d'emissió i recepció d'immigrants. Malgrat aquesta aparent relació directa, la convivència entre migració i desenvolupament no és fàcil, ja que les seves seqüències temporals són molt diferents, atès que el desenvolupament de les comunitats es produeix a llarg termini, per tal com els fenòmens migratoris tenen lloc en períodes concrets i relativament breus de temps. Per això, en el moment de plantejar polítiques o accions de codesenvolupament, l'enfocament varia segons que es parteixi de l'àmbit de les migracions o del de la cooperació al desenvolupament. És convenient treballar activament a fi que el codesenvolupament mostri una visió i un enfocament conjunts de tots dos vessants, que és quan s'obtenen resultats més positius.

A través del codesenvolupament, el col·lectiu migrant transnacional té més protagonisme, amb la qual cosa genera més espais de participació en les iniciatives de desenvolupament impulsades des del nord a les seves comunitats d'origen. D'aquesta manera, el col·lectiu migrant passa a convertir-se en lligam entre dos països i a tenir un paper protagonista en les actuacions.

La convivència entre migració i desenvolupament no és fàcil, perquè les seves seqüències temporals són molt diferents.

Una altra de les fites europees sobre el codesenvolupament és l'octubre del 1999, en què es va celebrar la Cimera de Tampere, amb la reunió del Consell Europeu extraordinari de caps d'Estat i de Govern de la Unió Europea. A Tampere es van fixar les directrius de la política comuna europea enfront de la immigració i es van formular propostes legislatives i pràctiques concretes a través de tres eixos: el control dels fluxos migratoris, la integració dels nacionals de tercers països que resideixen de manera legal en qualsevol país de la Unió Europea i el desenvolupament dels països d'origen de les persones immigrades.

Posteriorment, el 2002, es va reunir el Consell Europeu a Sevilla, on es va elaborar un document amb les conclusions extretes (18 de novembre de 2002). S'hi demanava «que la comunitat considerés la possibilitat de posar a disposició dels tercers països una assistència adient

per a l'aplicació de la clàusula sobre la gestió conjunta dels fluxos migratoris i sobre la readmissió obligatòria en cas d'immigració il·legal, que s'inclouria en qualsevol acord futur d'associació, cooperació o equivalent». Aquestes conclusions feien èmfasi en el control de fronteres, la reducció de la pressió migratòria i la lluita contra la immigració regular, i molt poc en la cooperació al desenvolupament dels països generadors d'immigració. De tota manera, en aquest aspecte es consideren accions cap al futur, com l'ajuda a la creació d'ocupació, la integració de productes en el sistema comercial internacional, etc.

Més recentment, el Programa AENEAS (2004) sorgeix com un mecanisme europeu d'assistència financera i tècnica destinat a dotar de recursos tercers països en immigració i asil. L'objectiu d'aquest programa és promoure i celebrar acords de readmissió de les persones originàries d'aquests països i ajudar-los a afrontar les conseqüències que en resultin. En referència a la vinculació entre migració i desenvolupament, es consideren dos tipus d'accions:

1. Accions per mantenir lligams entre les comunitats locals del país d'origen i els seus emigrants locals, a més de facilitar la contribució dels emigrants al desenvolupament econòmic i social de les seves comunitats. Aquesta iniciativa fomenta la creació de mecanismes a fi que les remeses de diners siguin utilitzades en inversions productives i iniciatives de desenvolupament, com també el suport als programes de microcrèdit.
2. Accions per donar suport a la reintegració socioeconòmica orientada als retornats al seu país d'origen, incloent-hi la formació i el desenvolupament de la capacitat, amb vista a facilitar-ne la integració en el mercat laboral.

En general, s'observa que les polítiques europees que han incorporat el codesenvolupament com una nova línia d'actuació ho han fet focalitzant la seva atenció en algun dels seus aspectes: per enriquir projectes de cooperació, controlar els fluxos migratoris, afavorir el retorn, impulsar el desenvolupament dels països d'origen, etc.

AENEAS és un programa plurianual pensat per donar una resposta addicional específica a les necessitats dels tercers països en els seus esforços per gestionar més eficaçment tots els aspectes dels fluxos migratoris.

*Més informació:
<http://eur-lex.europa.eu>*

Principals fites del codesenvolupament a Europa

1985

Col·loqui Internacional de la Universitat de Lovaina (Bèlgica).

1994

Georges Tapinos. Migrations et codéveloppement.

1997

Sami Nair. Informe d'Orientació sobre la política de codesenvolupament vinculada als fluxos migratoris.

1998

Debats públics a França.

1999

Cimera de Tampere (Finlàndia).

2002

Consell Europeu de Sevilla.

2004

Programa AENEAS.

3.3 EVOLUCIÓ DEL CODESENVOLUPAMENT A L'ESTAT ESPANYOL

Després de França, a escala europea, l'Estat espanyol ha estat el país més actiu i on s'ha mostrat més preocupació per incorporar el codesenvolupament en el disseny de les polítiques migratòries i en les línies que defineixen l'ajuda a la cooperació per al desenvolupament, especialment la cooperació descentralitzada. En bona part, aquesta preocupació sorgeix de la necessitat de respondre als desafiaments que ha comportat el ràpid augment de fluxos migratoris que han arribat en els últims anys, i també al creixement de les entitats que agru- pen persones immigrades.

Arran de la Cimera de Tampere i en el marc de reflexió al voltant del fet migratori, a l'Estat espanyol, l'any 2000, la Delegació del Govern per a l'Estrangeria i la Immigració del Ministeri de l'Interior va elaborar el Programa Global de Regulació i Coordinació de l'Estrangeria i la Immigració (Pla GRECO), que incloïa les propostes fetes per altres ministeris amb competències en immigració i pretenia planificar el tractament del fenomen migratori com a «necessari i positiu per a la societat espanyola en el marc de pertinença a la Unió Europea». Aquest document contenia les directrius de la política migratòria espanyola per al període 2001-2004 i establia explícitament en les seves conclusions que «la inversió per al desenvolupament dels països d'immigració ha de ser la peça clau del disseny global de la política del Govern en aquesta legislatura, en la qual s'ha d'afavorir, entre altres actuacions, el retorn d'immigrants als seus països d'origen. La seva millor formació professional, després de la feia duta a terme aquí, ha de ser un valor afegit al seu propi bagatge, que els ha de permetre contribuir a l'esforç de desenvolupament i creixement dels seus propis països». És a dir, posava l'accent bàsicament en les actuacions de retorn, que de fet representen únicament una fracció del que implica el codesenvolupament. En la primera línia d'actuació, es fa referència explí-

cita al codesenvolupament, però, tot i partir de les premisses descrites abans, es va posar més èmfasi en el control dels fluxos i la immigració «il·legal» i molt menys en les mesures d'integració social.

Aquest pla estava articular al voltant de quatre línies bàsiques:

1. Disseny global i coordinació de les polítiques de la immigració com a fenomen desitjable per a l'Estat espanyol, en el marc de la Unió Europea.
2. Integració dels residents estrangers i les seves famílies que contribueixen activament al creixement de l'Estat espanyol.
3. Regulació dels fluxos migratoris per garantir la convivència en la societat espanyola.
4. Manteniment del sistema de protecció per als refugiats i desplaçats.

Les iniciatives per al desenvolupament d'aquesta proposta són la formació d'immigrants com a agents de desenvolupament, l'ajuda a la seva inserció en els països d'origen, l'orientació de l'estalvi cap a inversions productives en origen, la promoció del fons de concessió de microcrèdits, l'assistència tècnica als projectes adreçats als països d'on vénen els immigrants, etc.

Aquest pla ha estat objecte de múltiples crítiques des de diferents sectors socials, perquè se centra de manera gairebé exclusiva en iniciatives estretament vinculades a afavorir el retorn, el control dels fluxos i la lluita contra la immigració il·legal. Cal sumar-hi la manca de pressupost per al foment de la integració dels estrangers en el país d'acollida, que deixa al marge les administracions autonòmiques i locals, que no inclou en el seu disseny i la posada en pràctica la societat civil i que pràcticament cap de les iniciatives plantejades dins de les accions de codesenvolupament no s'ha dut a terme. En definitiva, un pla que va tenir un impacte real gairebé nul.

Una altra de les primeres referències al terme *codesenvolupament* la va fer Carlos Giménez en el seu assaig *Migraciones y Desarrollo. Estudio de dos casos particulares: Ecuador y Marruecos* (2002), on el defineix d'aquesta manera: «Les iniciatives del codesenvolupament són aquelles impulsades i dutes a terme per a benefici mutu i per mitjà d'ajuda mútua, per dues entitats o més ubicades en dos països o més vinculats per fluxos migratoris, les quals posen en marxa conjuntament determinades accions, tant en el país receptor com en el país emissor de migració, i en les quals té un paper protagonista, entre altres actors, un grup de migrants del país receptor.»

En aquesta proposta, Giménez destaca tres aspectes necessaris per a la consideració de les actuacions com a codesenvolupament:

- Existència d'un benefici mutu.
- Paper protagonista de la comunitat migrant.
- Impuls d'accions en totes dues comunitats.

Com es pot observar, està allunyada d'interessos en la regulació del flux migratori, per la qual cosa no parla de quotes, ni de retorn, ni de control d'immigració, sinó que se centra bàsicament en els aspectes beneficiosos que resulten del codesenvolupament per a les parts implicades.

Al final del 2003, es presenta davant el Congrés dels Diputats la «Proposta de Llei sobre la vinculació de la política de cooperació internacional per al desenvolupament amb la política d'immigració». Promoguda pel diputat de Convergència i Unió (CiU) Carles Campuzano, aporta la idea que «s'entén per codesenvolupament el conjunt d'accions que pretenguin vincular les comunitats d'immigrants residents a l'Estat espanyol amb el desenvolupament social i econòmic

Carlos Giménez, Trobada sobre codesenvolupament, Madrid, abril del 2007.

Carlos Giménez, antropòleg i catedràtic, director del postgrau *Migracions i Relacions Intercomunitàries de la Universidad Autónoma de Madrid* i de l'*Observatori de les Migracions i de la Convivència Intercultural de l'Ajuntament de Madrid*. És autor i coautor de nombrosos llibres i articles sobre immigració, entre els quals el recent llibre *El Codesarrollo en España protagonistas, discursos y experiencias*.

Més informació a: www.munimadrid.es/observatorio

Principals fites del codesenvolupament a l'Estat espanyol

2000

Pla GRECO.

2002

Publicació del llibre Migraciones y Desarrollo. Estudio de dos casos particulares: Ecuador y Marruecos.

2003

Proposta de llei sobre codesenvolupament de Carles Campuzano.

2004

1a convocatòria de subvencions a projectes de codesenvolupament de l'Ajuntament de Madrid.

2005

Document de consens sobre codesenvolupament entre actors públics i privats, MAE.

2005

Inclusió del codesenvolupament en el Pla Director de la Cooperació Espanyola 2005-2008. AECl.

2006

Publicació del llibre El Codesarrollo en España. Protagonistas, discursos y experiencias.

dels seus països d'origen, com a mecanisme per afavorir el desenvolupament humà de les seves societats d'origen i fomentar noves relacions d'aquestes amb la societat d'acollida».

Al cap d'un any, una altra de les accions que van marcar l'evolució del codesenvolupament a l'Estat espanyol va ser la primera convocatòria de subvencions a projectes de codesenvolupament que va dur a terme l'Ajuntament de Madrid el 2004. Des d'aquesta convocatòria, es defineix el codesenvolupament d'aquesta manera: «Conjunt d'accions destinades a potenciar la vinculació de les comunitats d'immigrants amb el desenvolupament social i econòmic dels seus països d'origen i afavorir noves relacions d'aquestes amb les societats d'acollida a través de la participació activa dels immigrants.»

Des de l'Ajuntament de Madrid es va promoure aquesta convocatòria, diferenciada de la convocatòria general de cooperació, per tenir-hi en compte els aspectes distintius que comporten els projectes de codesenvolupament al voltant d'objectius, protagonistes, persones participants, localització d'activitats i justificació de despeses. Els països i les zones geogràfiques coincideixen amb les prioritats de la política de cooperació i acció exterior estatal i municipal, tot i que aquesta dóna preferència a les regions de major procedència d'immigrants a Madrid.

Els projectes seleccionats en la primera convocatòria de codesenvolupament de l'Ajuntament de Madrid (2007) es van dur a terme a l'Equador, el Marroc, Colòmbia i la República Dominicana.

Una altra referència recent es produeix l'any 2005, en què es va elaborar el «Document de consens sobre el codesenvolupament», elaborat pel Consell de Cooperació del Ministeri d'Assumptes Exteriors i Cooperació, juntament amb sindicats i entitats de segon nivell del món de la cooperació per al desenvolupament, la Secretaria d'Estat d'Immigració i Emigració i la Confederació Espanyola d'Empreses d'Economia Social, entre d'altres. S'hi expressa que l'objecte del codesenvolupament és potenciar el desenvolupament humà i la integració en un context de benestar. S'hi descriuen, a més, algunes de les especificitats dels processos de codesenvolupament:

- Relacionen zones significatives d'emissió i assentament de migrants en els països d'origen i destinació i consideren països intermedis de trànsit.
- Se situen en un espai compartit entre la política de cooperació i la d'immigració.
- Desenvolupen projectes que treballen com a mínim en dues àrees d'actuació.
- Mobilitzen actors en l'espai transnacional i fomenten el paper protagonista de les persones migrades.
- Afavoreixen intercanvis bidireccionals que tenen en compte persones, capitals, béns, serveis i intangibles.
- Articulen accions que incideixen tant en el col·lectiu d'origen com en el de destinació.

Tot i que bona part dels actors d'aquest consens estan vinculats a l'àmbit de la cooperació al desenvolupament i consideren el codesenvolupament una modalitat d'aquesta, la perspectiva de la immigració és present en tot el document. Parteix des del respecte als drets humans, tant dels immigrants com de les poblacions d'origen i destinació, com també del reconeixement dels drets civils, polítics, socials i econòmics dels individus, i defensa la construcció d'una nova ciutadania amb una perspectiva més global. En general, el document manté una visió flexible i positiva per a totes les parts implicades i en tots els aspectes que considera el codesenvolupament. És un text propositiu que aporta pautes clau per a la gestió del codesenvolupament a l'Estat espanyol des dels àmbits públic i privat.

El 2005 es publica el Pla Director de la Cooperació Espanyola, 2005-2008, elaborat per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional, en el qual apareix per primera vegada un

capítol dedicat exclusivament al codesenvolupament i en el qual es mostra la relació directa entre les polítiques d'immigració i les de cooperació.

Aquest pla estableix línies d'actuació per ajudar a enfocar les accions del codesenvolupament. Algunes d'elles són les següents:

- Priorització de zones o països i establiment d'estratègies de codesenvolupament en referència als fluxos migratoris.
- Promoció econòmica i enfortiment de sectors productius per fomentar el desenvolupament social i econòmic en origen.
- Foment de la integració de les persones immigrades a l'Estat espanyol per mitjà de l'impuls de la participació en associacions, agents de cooperació i estratègies de codesenvolupament.
- Implicació de les persones migrades com a agents del desenvolupament social, econòmic o cultural dels seus països d'origen.
- Disseny d'un model de retorn digne i sostenible, amb mesures com la capacitació professional i empresarial o el suport econòmic (microcrèdits, etc.).
- Ús racional de les remeses, tot fomentant les iniciatives d'informació i assessorament en aquest àmbit a les persones immigrades.

El 2006, es va presentar el llibre *El codesarrollo en España. Protagonistas, discursos y experiencias*, publicat per la Xarxa Universitària de Recerca sobre Cooperació per al Desenvolupament, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Madrid. Aquesta publicació ha estat elaborada per diversos experts universitaris (Carlos Giménez, Julio L. Martínez, Almudena Cortés i Mercedes Fernández), que hi duen a terme una reflexió al voltant de la connexió entre migracions i desenvolupament i estableixen una visió general sobre la situació a l'Estat espanyol. No es tracta d'un text divulgatiu, sinó d'un assaig universitari sobre el codesenvolupament.

Els autors de la publicació fan un recorregut pel codesenvolupament a l'Estat espanyol tot definint els objectius i la metodologia de l'estudi. A partir d'un marc teòric previ, s'hi analitzen els discursos i informes de les diferents administracions públiques, la canalització de remeses, les accions de formació o els programes de retorn, les accions de les diferents organitzacions involucrades en els projectes i els principals àmbits d'actuació. Constitueix una primera aproximació multidisciplinària al concepte de codesenvolupament i la seva situació a l'Estat espanyol. El resultat obtingut és important no sols perquè es tracta d'un enfocament innovador, sinó també perquè ratifica la necessitat de continuar desenvolupant un debat teòric que delimiti i enforteixi el concepte, com també per donar prioritat a la coordinació d'actors com a enfocament bàsic per al desenvolupament dels projectes.

En els últims temps, a l'Estat espanyol s'han dut a terme nombroses versions del concepte de codesenvolupament a partir de referències teòriques, d'actuacions concretes i de diferents projectes de les administracions públiques. De fet, s'han identificat més de vint concepcions diferents, que es poden agrupar, en general, en dos vessants:

- Les més centrades en la promoció del retorn, en el control del moviment de persones i en la inversió de les remeses.
- Les que promulguen un benefici compartit i defensen la construcció d'una societat intercultural, la solidaritat i el compromís envers un món més just, de la mateixa manera que advoquen per unes migracions més ben gestionades.

«La política de codesenvolupament s'executarà en coherència amb les polítiques definides des del Ministeri de Treball i Assumptes Socials i, específicament, des de la Secretaria d'Estat d'Immigració i Emigració, en coordinació amb altres administracions i amb agents de la cooperació. S'hi abordarà l'homologació d'un model multilateral basat en la consideració dels fluxos migratoris, com una font de riquesa per als països d'origen i destinació, i del codesenvolupament, com un àmbit d'actuació multicultural i transnacional.»

Pla Director de la Cooperació Espanyola, 2005-2008

Més informació a: www.aeci.es

3.4 VISIÓ ACTUAL DEL CONCEPTE DE CODESENVOLUPAMENT

Una definició actual de codesenvolupament, que recull elements de les definicions que s'han anat explicant al llarg d'aquesta publicació, pot ser la següent: *«Concepte que implica la connexió activa de les actuacions, les polítiques i els plantejaments entre immigració i desenvolupament, en una dimensió en què la immigració actua com a font de desenvolupament econòmic, cultural i social, per tal com el grup de migrants transnacional és protagonista actiu tant a la seva comunitat d'origen com en la d'acollida i aquest grup actua com a pont entre societats, cosa que implica dos col·lectius o més en el treball per a l'enriquiment mutu de la comunitat d'origen i la d'acollida.»*

El discurs actual sobre el codesenvolupament se centra en l'aportació de la comunitat migrant transnacional entesa com a pont entre societats. Aquesta aportació bidireccional és la base des de la qual s'entén l'essència i la novetat del codesenvolupament.

Com s'ha explicat abans, la preocupació de la població migrant per la seva comunitat d'origen sempre ha existit. Un exemple el trobem en la «filantropia de la diàspora» desenvolupada en l'entorn anglosaxó. Ara bé, és el concepte de transnacionalitat el que dóna força al codesenvolupament i el converteix en un mitjà per consolidar, enfortir i ampliar els lligams entre societats que han entrat en contacte per mitjà del fenomen migratori.

A partir del compromís de la comunitat migrant amb les realitats en què interactua, s'aconsegueix no sols que hi hagi un flux monetari en el codesenvolupament, sinó també que l'intercanvi de vivències i de coneixements esdevingui part essencial del procés. Les accions iniciades que neixen des del treball conjunt s'orienten cap a un enriquiment mutu que sol incloure l'aspecte econòmic, però que no s'hi limita.

La vinculació intuïtiva i atractiva de la immigració i del desenvolupament és el punt de partida del codesenvolupament i la que permet entendre la potencialitat del concepte. Tanmateix, mentre que el fenomen migratori funciona a curt termini, els processos de desenvolupament ho fan a llarg termini. Aquesta diferència de ritmes pot significar una major complexitat en el moment d'implementar els projectes.

Reprement la idea anterior de la vinculació entre comunitats, el codesenvolupament apareix com una realitat descentralitzada que es mou en l'àmbit del que és local (barri, comunitat, municipi...).

Elements bàsics de la definició

Connexió activa entre les actuacions, les polítiques i els plantejaments entre immigració i desenvolupament...

...en una dimensió en la qual la immigració actua com a font de desenvolupament econòmic, cultural i social...

...en què el grup de migrants transnacional és protagonista actiu tant a la seva comunitat d'origen com en la d'acollida...

...i en què aquest grup actua com un pont entre societats...

...que implica dos col·lectius o més (entitats, administracions, etc.) en el treball per a l'enriquiment mutu de la comunitat d'origen i d'acollida...

---

4. LA COMUNITAT MIGRANT TRANSNACIONAL: L'ACTOR PROTAGONISTA DEL CODESENVOLUPAMENT

4.1 INTRODUCCIÓ

Durant els últims anys, el perfil dels immigrants ha canviat. Els avenços tecnològics i la millora en l'accessibilitat als mitjans de transport permeten a aquest col·lectiu mantenir un contacte directe i fluid amb la seva comunitat. Se li uneix l'augment del nombre d'immigrants, com també la consolidació i la integració del col·lectiu que va arribar en les primeres onades migratòries. La conjunció d'aquests factors ha provocat l'aparició de la comunitat migrant transnacional, que viu a cavall entre «aquí i allà», que col·labora i s'implica en el desenvolupament de la seva comunitat d'origen i també en la millora del seu col·lectiu en la comunitat d'acollida.

És un col·lectiu que es projecta com un actor social rellevant, tant en les polítiques governamentals com dins del tercer sector, a partir dels lligams transnacionals que manté i de les xarxes de suports que ha generat amb la resta de les entitats i els organismes implicats. La transnacionalitat incorpora el reconeixement que a partir d'aquesta vinculació s'obtenen beneficis en totes les realitats implicades: uns beneficis que es basen en els fluxos que es mouen de manera bidireccional i que comprenen transferències econòmiques, familiars, ideològiques i polítiques. La potència del codesenvolupament radica en el fet que en parlar de benefici mutu es reconeix que «globalment ens necessitem per desenvolupar-nos» (Carlos Gómez Gil, Trobada sobre codesenvolupament, Madrid, abril del 2007). La rellevància que el tema de la immigració va adquirint dia rere dia en el panorama global fa que no sigui possible continuar considerant el moviment massiu de persones com un fet aïllat, ja que les migracions transformen de manera global les societats.

En parlar de codesenvolupament, es posa l'èmfasi en el benefici mutu, cosa que implica reconèixer que «globalment ens necessitem per desenvolupar-nos».

En les iniciatives de codesenvolupament, el col·lectiu migrant té l'oportunitat de convertir-se en actor protagonista i de reconèixer-s'hi com a tal. La revaloració de les persones migrades i de la seva aportació al desenvolupament econòmic i social de les societats d'acollida, juntament amb la consolidació de les comunitats migrades, ha afavorit la proliferació d'associacions d'immigrants. Tot i que aquest col·lectiu pot exercir aquest paper des de grups informals i des d'entitats de cooperació, les associacions d'immigrants es configuren com l'espai més freqüent per a l'aparició de pràctiques de codesenvolupament.

Per tant, a l'epígraf següent, analitzarem en profunditat la situació actual de les entitats de persones immigrades com a marc organitzatiu habitual de l'activitat del col·lectiu migrant.

4.2 TIPOLOGIA DE LES ENTITATS DE PERSONES IMMIGRADES

Tot i que es tracta d'una realitat complexa en la qual coexisteixen nombroses tipologies d'entitats, aquestes es poden agrupar en tres grups destacats:

- Col·lectius que, sense tenir una forma jurídica establerta en el marc d'una associació o fundació, s'organitzen de manera informal, per exemple, al voltant d'un establiment comercial (locutori telefònic, sala de ball, perruqueria, botiga de queviures, etc.). Habitualment són formats per immigrants acabats d'arribar i les activitats que hi duen a terme són bàsicament lúdiques i socials.
- Entitats, normalment amb forma jurídica d'associació, que centren la majoria de les seves activitats en la satisfacció de les necessitats afectives i culturals dels seus membres

El Directori d'Entitats de Persones Immigrades a l'Estat espanyol publicat, el 2006, per l'Obra Social "la Caixa" ha estat la primera publicació d'aquest tipus d'àmbit estatal i que té com a objectiu visualitzar el treball d'aquestes entitats.

En el directori es registren 501 entitats de persones immigrades actives, que hi ofereixen les seves dades de contacte i els tipus d'activitats que fan. A més, se'n va aprofitar la realització per efectuar una diagnosi sobre la situació d'aquestes entitats, a partir d'una enquesta a 216 organitzacions.

Més informació a:
www.obrasocial.lacaixa.es
 i
www.tercersector.org.es

(crear espais de trobada i d'intercanvi, trencar l'aïllament social, etc.), com també a donar suport en termes jurídics, socials i laborals. En general, es tracta d'associacions de dimensions petites que funcionen a partir del treball voluntari dels seus membres.

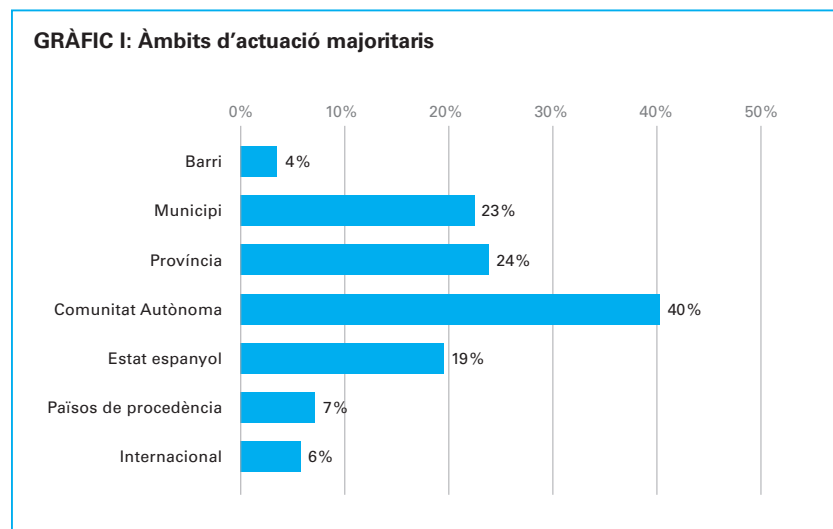
- Entitats, amb forma jurídica establerta i una certa trajectòria, que han incorporat activitats d'incidència política, especialment en l'àmbit de la reforma de la Llei d'estrangeria i la defensa de drets. És en aquest grup on s'inscriuen les que estan en procés de formalitzar les seves accions de codesenvolupament o les que ja han executat el seu primer o segon projecte. Avui dia, a l'Estat espanyol hi ha poques entitats d'immigrants que comptin amb una certa trajectòria i experiència en aquesta mena de projectes. Aquestes entitats han adquirit un cert reconeixement social i mantenen bones relacions amb altres organitzacions i amb les administracions públiques.

Així mateix, l'interès de les persones immigrades per les seves comunitats d'origen les ha portat, de vegades, a col·laborar en ONL de cooperació o d'acollida i suport al col·lectiu. Tanmateix, ha estat a partir de les associacions d'immigrants que han sorgit bona part de les iniciatives de codesenvolupament. Aquest protagonisme en la pràctica del codesenvolupament fa palesa la necessitat d'aprofundir en el coneixement i l'anàlisi d'aquestes entitats. Les dades que es mostren tot seguit s'han obtingut a partir del *Diagnòstic sobre la situació de les associacions de persones immigrades a l'Estat espanyol* (Observatori del Tercer Sector, 2006). L'estudi s'ha centrat en les organitzacions de persones immigrades legalment constituïdes, que formaven el segon i el tercer grup dels esmentats abans.

4.3 PERFIL DE LES ENTITATS

La majoria de les entitats s'han constituït en els últims cinc anys, coincidint amb l'increment de l'arribada de població immigrada a l'Estat espanyol. El 94% de les entitats estan constituïdes com a associació. S'hi va detectar un 3% de federacions, cosa que no constitueix una forma jurídica en si mateixa, però que mostra una incipient tendència a l'estructuració del sector.

Tenen un àmbit d'actuació bàsicament local, sobretot a la comunitat autònoma i el municipi. Gairebé una cinquena part tenen un àmbit d'actuació estatal.

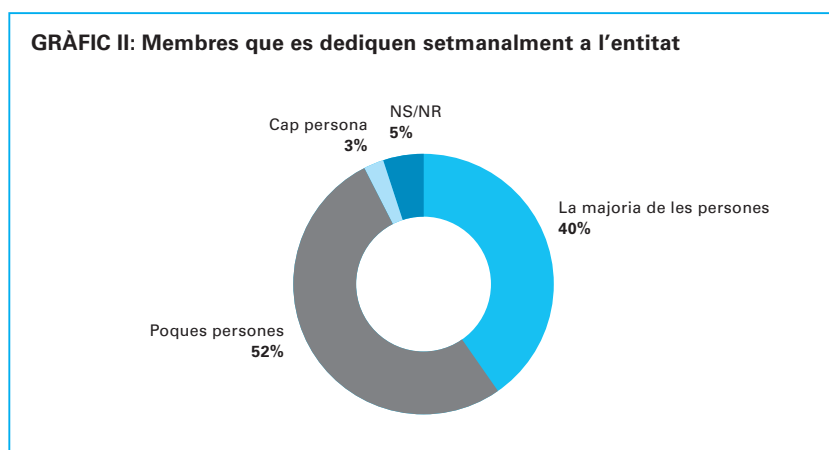
4.4 EL FUNCIONAMENT DE LES ENTITATS

El fet que un alt percentatge de les entitats de persones immigrades a l'Estat espanyol siguin de creació recent provoca que, en general, aquestes estiguin poc estructurades i tinguin un alt grau d'informalitat i de precarietat en el seu funcionament.

Gairebé tres quartes parts de les entitats compten amb un espai de reunió, que pot ser un local propi (majoritàriament de lloguer, amb alguns de propietat i d'altres en cessió), un local públic o d'una altra associació (35%) o fins i tot cases particulars (15%). També hi ha altres llocs de reunió, com ara bars, locutoris o locals de culte, més propis d'entitats amb poca trajectòria i amb marcades limitacions econòmiques.

Dedicació dels membres

En les entitats entrevistades, la freqüència de l'activitat és elevada, ja que la junta directiva es reuneix en una ocasió o més d'una al llarg del mes (73%).

Òrgans de gestió

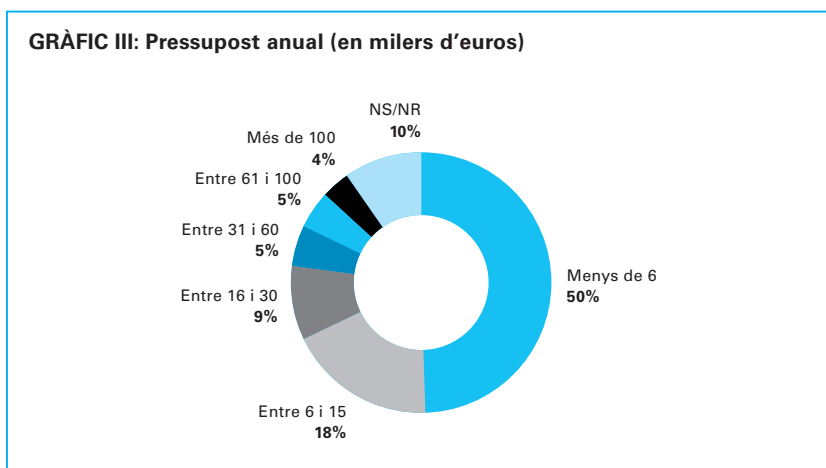
Com que bona part de les entitats són joves i de dimensions reduïdes, és lògic que en la meitat dels casos l'únic òrgan de gestió sigui la junta. En la resta dels casos, també hi ha altres òrgans, com una direcció tècnica o comissions de treball.

Voluntariat

Els equips de les entitats estan format en la seva majoria per persones voluntàries. En el 52% de les associacions, menys de la meitat dels membres dediquen el seu temps de manera voluntària a l'entitat una vegada a la setmana o més d'una, mentre que en el 40% de les entitats, més del 51% dels seus membres tenen una dedicació setmanal a l'organització.

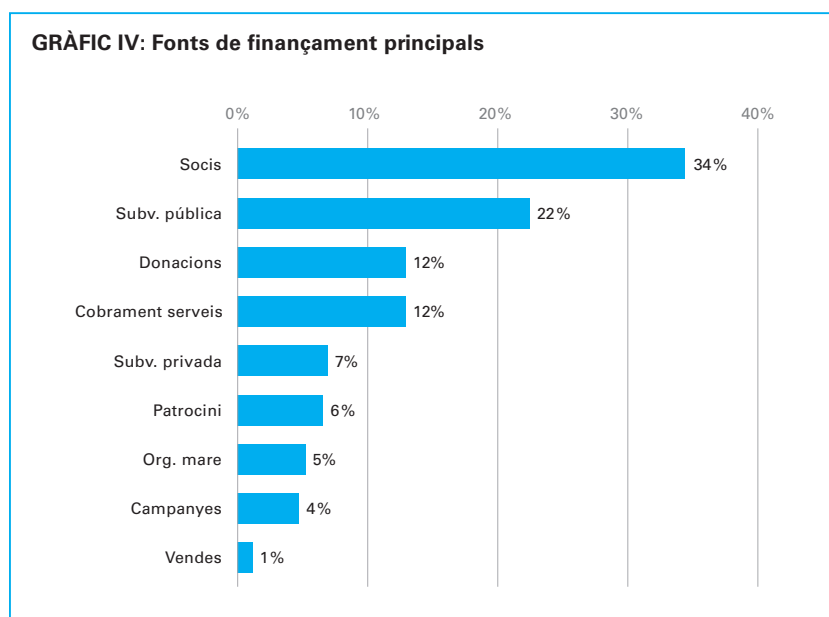
Situació econòmica i finançament

La majoria de les entitats tenen un pressupost baix, de manera que la realització de les diferents activitats depèn en bona mesura de l'esforç propi, cosa que en limita l'abast: un 70% de les entitats entrevistades manifesta que el seu pressupost anual és inferior a 15.000 euros.

Costa imaginar que amb aquests volums pressupostaris es puguin dur a terme activitats que vagin més enllà de les lúdiques o culturals o que la incidència social de les entitats pugui ser més gran.

La principal font de finançament esmentada ha estat la quota dels socis. Aquestes entitats encara no han dut a terme, en general, accions de captació de fons amb l'Administració pública (ajuntaments, comunitats autònomes, govern nacional i Unió Europea) ni amb el sector privat.

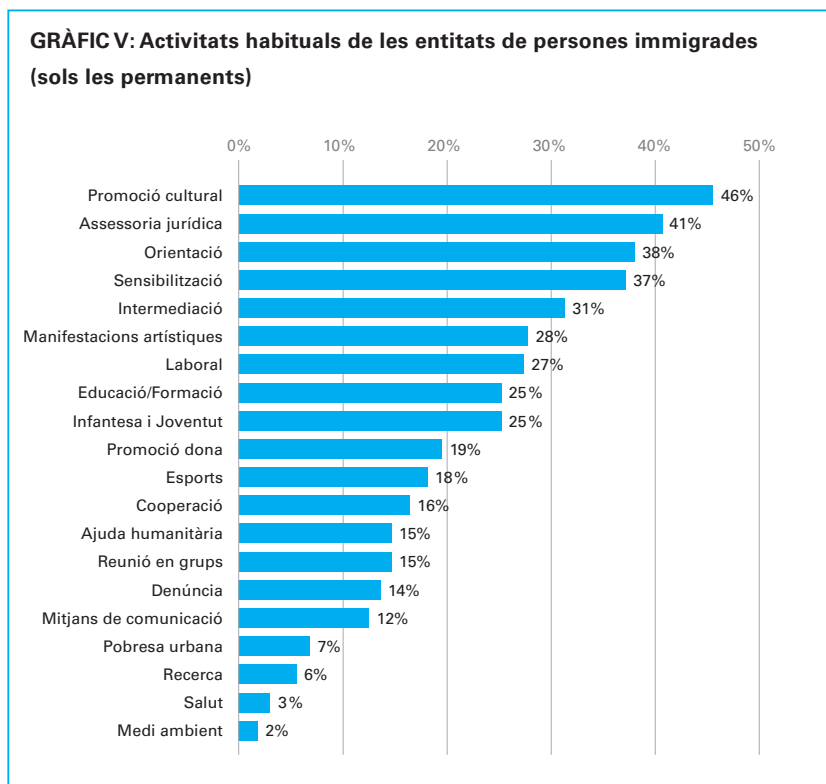

Activitats i beneficiaris de les entitats

En general, les activitats que duen a terme les organitzacions de persones immigrades estan, en la seva majoria, vinculades a les primeres etapes del cicle de desenvolupament organitzatiu.

Una de les dades que reflecteix el *Diagnòstic sobre la situació de les associacions de persones immigrades a l'Estat espanyol* és que el 16% de les entitats consultades duen a terme activitats de cooperació per al desenvolupament en els seus països d'origen. De la mateixa manera, un 15% van dir que feien activitats d'ajuda humanitària en països en vies de desenvolupament. Tot i que, en una primera etapa, aquestes entitats se centren en una altra mena

d'accions orientades a la seva consolidació en la societat d'acollida, a mesura que es van desenvolupant com a organitzacions apareix la necessitat de contribuir al desenvolupament de les seves comunitats d'origen.

Un altre tipus d'activitats que es duen a terme força sovint són: intermediació, manifestacions artístiques, assessorament laboral, educació, formació i esports. Sols un 14% de les entitats realitzen incidència política.

En relació amb els beneficiaris de les seves activitats, la majoria de les entitats atenen persones d'una mateixa zona d'origen (30%) o amb la mateixa nacionalitat (27%).

Aquestes dades mostren el grau de concentració de les activitats que duen a terme les organitzacions de persones immigrades al voltant de l'origen geogràfic dels seus receptors i beneficiaris. Aquesta alta especialització pot dificultar l'ampliació de les activitats a altres destinataris.

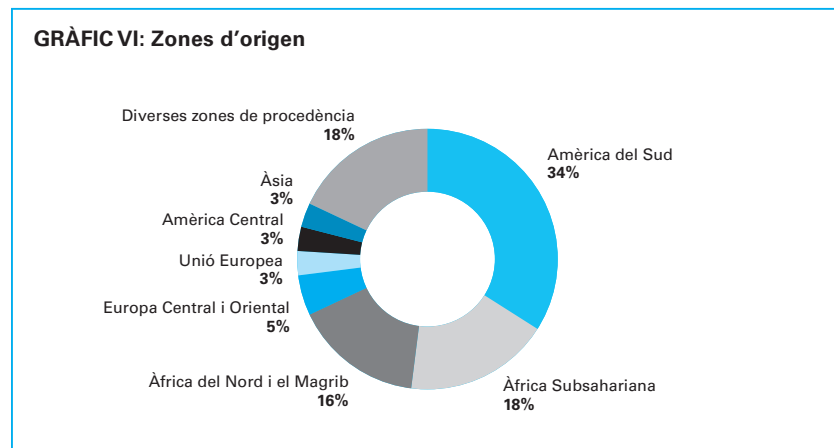

4.5 PERFIL DE LES PERSONES MEBRES

Per estudiar el perfil de les persones que formen part d'aquest tipus d'organitzacions, es van analitzar algunes variables, com el gènere, l'edat, l'origen dels seus membres, les motivacions que els van dur a associar-se i el grau de participació de la població autòctona en les entitats, entre d'altres.

Altres dades destacables són que hi ha poques associacions de dones en el global de les associacions d'immigrants (sols un 3%) i que la participació de joves menors de 30 anys en associacions de persones immigrades és molt escassa (1%).

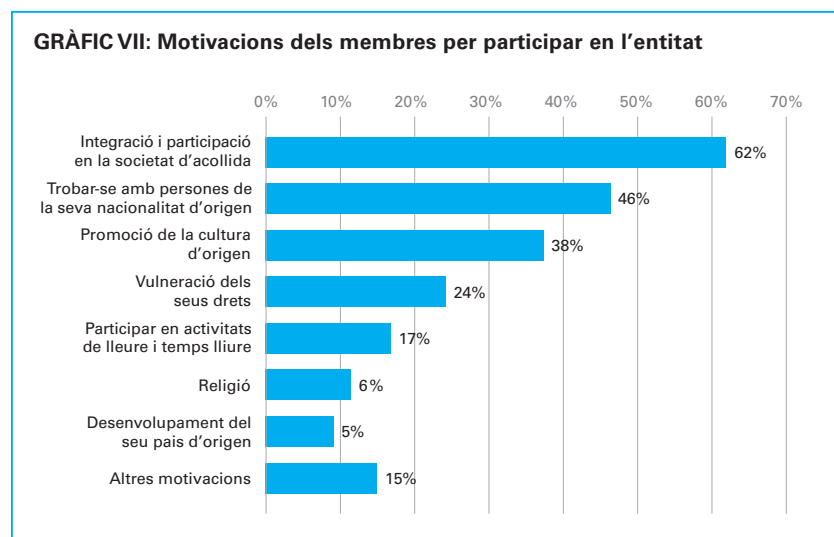
Pel que fa a l'origen dels seus membres, en la majoria de les entitats aquests provenen de la mateixa zona geogràfica i s'agrupen per les seves similituds culturals.

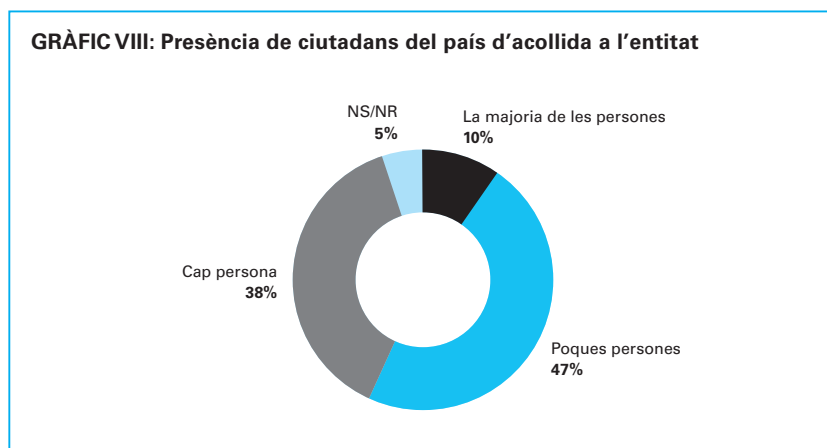
A l'Estat espanyol, les zones d'origen dels associats a les entitats són diverses, sobretot: Sud-amèrica (34%), Àfrica Subshariana (18%) i Nord d'Àfrica i el Magrib (16%).

Gairebé un 20% de les associacions de persones immigrades a l'Estat espanyol estan formades per persones de diferents zones d'origen.

Les motivacions principals per a la pertinença a una associació van des de la integració i la participació en la societat d'acollida (62%) fins al fet de trobar-se amb persones de la seva mateixa nacionalitat (46%) o promoure la seva cultura d'origen (38%).

Des d'una perspectiva integradora, l'escassa participació de les persones de la societat d'acollida en les entitats d'immigrants es consideraria un aspecte millorable. Tot i ser un fet habitual que els membres d'aquestes entitats siguin del país d'origen, ja hi ha nombroses iniciatives en què s'han integrat tots dos col·lectius.

Sols en el 38% dels casos, no hi ha membres del país d'acollida, i gairebé la meitat de les entitats ja tenen algunes persones membres del país d'acollida.

Tot i que els percentatges de participació de persones autòctones no siguin gaire significatius, la tendència és que vagin augmentant en la mesura que les entitats es van establint i integrant en la societat d'acollida.

Una descripció de la persona «tipus» que participa en aquestes entitats és: persona més gran de 30 anys, amb estudis superiors, resident legal a l'Estat espanyol i que fa més de cinc anys que viu al país.

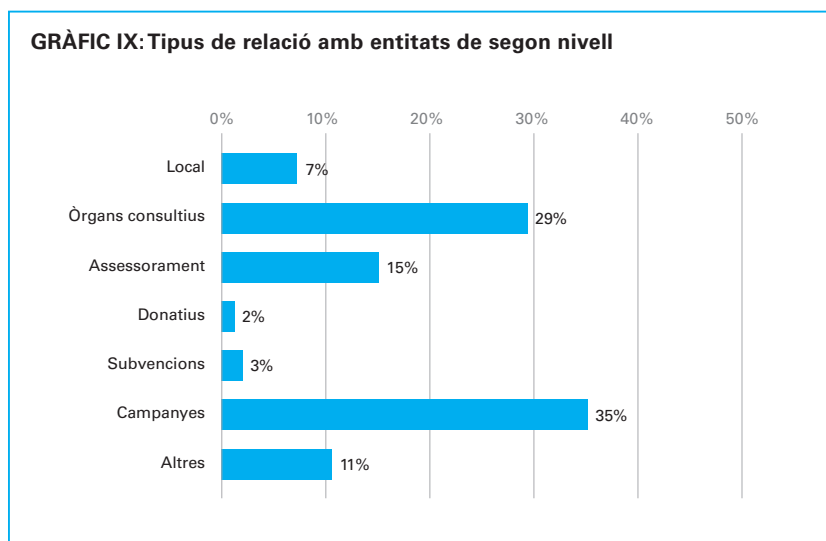

4.6 RELACIONS EXTERNES DE L'ENTITAT

Les entitats de persones immigrades són molt actives socialment i combinen el seu interès en la comunitat d'origen amb un altre tipus d'accions orientades a la comunitat en la qual s'integren. Mantenen relació amb diverses entitats, sobretot de caire cultural i les que treballen en temes específics d'immigració. El fet de pertànyer a organitzacions de segon nivell permet a les entitats de base una major incidència en la societat d'acollida.

Segons l'estudi, el 62% de les entitats enquestades pertanyen a organitzacions de segon nivell, com ara federacions, coordinadores, plataformes, etc. Les relacions que s'estableixen són de diversos tipus, com ara rebre assessorament o subvencions i compartir local, entre d'altres.

Cal destacar-ne, també, la seva participació en fòrums, els quals, tot i no ser entitats de segon nivell, tenen importància, ja que funcionen com a lloc de trobada i fan possible la interrelació de les entitats.

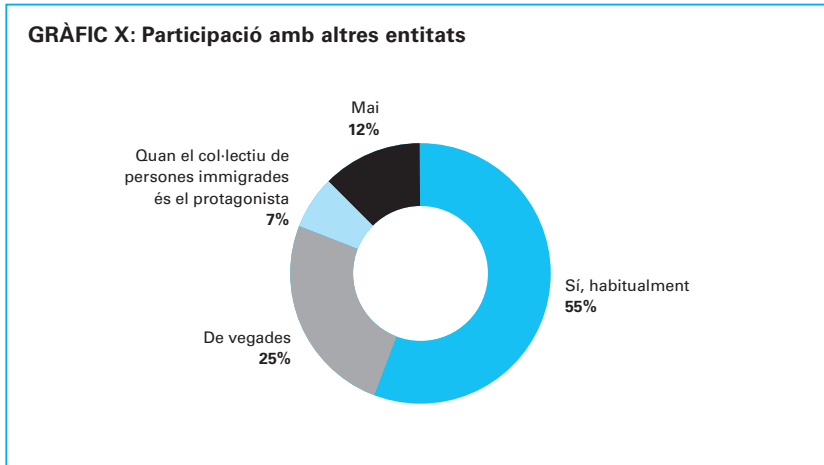
Col·laboració rebuda d'altres entitats

Un altre eix de relacions amb l'exterior és la col·laboració i el suport que les entitats de persones immigrades reben d'altres associacions, ONG, sindicats o administracions públiques. De manera majoritària, aquestes dinàmiques es generen en l'àmbit local i es concreten en accions com ara:

- Facilitats per a la creació de l'entitat: el 19% van rebre el suport d'una ONG o una altra associació i l'11%, de l'Administració local. El 54% no van rebre cap col·laboració en aquest sentit.
- Suport material: un 16% d'entitats el van rebre de l'Administració local, i de les ONG en el 14% dels casos. Un 51% d'entitats no van rebre cap tipus de suport material.
- Formació: el suport més important es va rebre de l'Administració local (16%) i d'ONG (15%). El 55% de les entitats no van rebre cap suport respecte a la formació.
- Participació en altres òrgans consultius: gairebé una quarta part de les entitats van ser convocades per ONG, el 18%, per l'Administració local i el 16%, per altres administracions públiques. Això no obstant, gairebé un 40% no van ser convocades en cap cas.
- Suport econòmic: el 23% el van rebre de l'Administració local i el 21%, d'altres administracions públiques, com ara l'autonòmica, l'estatal i la Unió Europea. El 48% no van rebre cap tipus de suport econòmic.

Coordinació i participació amb altres entitats

El 69% de les entitats valoren positivament la coordinació amb altres associacions de persones immigrades. També té una valoració positiva la coordinació amb els ajuntaments (59%), amb organitzacions en favor de persones immigrades (55%) i amb altres administracions públiques (47%).

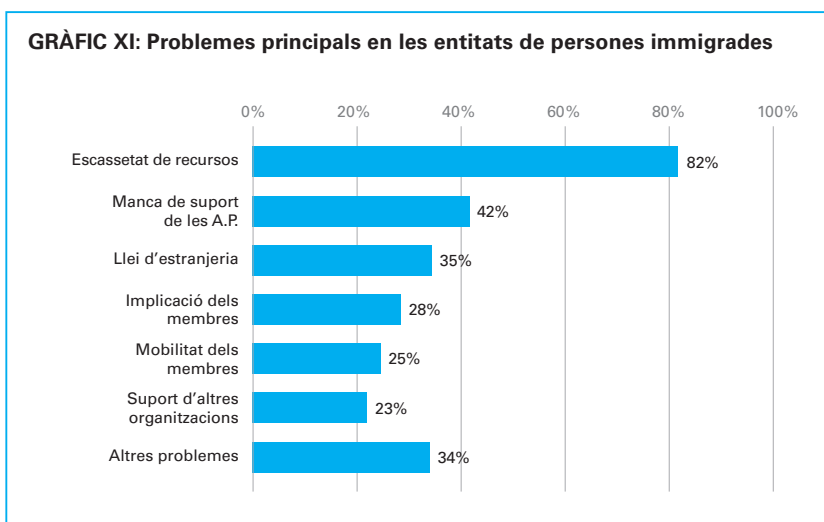
Relacions amb el país d'origen

Una mica més de la meitat de les entitats mantenen algun tipus de relació amb organitzacions del país d'origen. Atesa l'escassetat de recursos, el baix grau de maduresa i la poca capacitat de gestió de la majoria d'aquestes entitats, destaca el fet que un 18% de les entitats de persones immigrades tinguin delegació en el país d'origen de la majoria dels seus membres. Així, aquesta xifra correspon a algunes de les entitats que duen a terme activitats de cooperació per al desenvolupament, ajuda humanitària i codesenvolupament, les quals, en general, són les que tenen unes dimensions més grans.

4.7 SITUACIÓ DE LES ENTITATS

Les organitzacions de persones immigrades a l'Estat espanyol presenten certes problemàtiques, tant a escala externa com interna. Les més rellevants a escala externa són:

- La precarietat econòmica. Un 82% de les entitats entrevistades manifesten que la manca de recursos econòmics ha estat el problema principal des de la creació de l'organització.
- Poc suport de les administracions públiques (42%).
- La Llei d'estrangeria i les seves restriccions (per a un 35% es percep com a problema).

A escala interna, destaquen el grau d'implicació i la mobilitat dels membres, que vénen donats per la manca de temps i de recursos econòmics i per la problemàtica pròpia dels processos migratoris.

També s'enfronten a un altre tipus de mancances (econòmiques, materials, organitzatives, de formació, de personal, d'experiència...), a un excés de tràmits burocràtics i a la manca de sensibilitat en la societat.

Tenint en compte la informació extreta del *Diagnòstic sobre la situació de les associacions de persones immigrades a l'Estat espanyol*, es pot afirmar que, a escala general, les accions de desenvolupament de les entitats d'immigrants es caracteritzen per ser puntuals, concretes i de poc volum econòmic. Els escassos recursos econòmics i materials, com també les seves realitats organitzatives i de gestió, provoquen que moltes de les seves actuacions es guïïn per interessos personals d'alguns dels seus membres. Aquesta precarietat econòmica les fa dependre, per executar els projectes, de les autoritats locals o les ONG de les seves comunitats d'origen, que no sempre estan disposades a cooperar i comprometre's de la manera requerida.

Aquesta realitat significa que, per a moltes entitats de persones immigrades, la possibilitat de dur a terme accions de codesenvolupament en els seus països d'origen queda limitada, tot i ser una de les metes expressades en els seus objectius o la seva missió.

Malgrat els inconvenients i les dificultats, cada vegada més associacions de persones immigrades comencen a formular i executar projectes de codesenvolupament. Moltes altres estan en processos de formació per als seus membres en aquesta temàtica específica.

Cal destacar que, per a la majoria de les associacions, sols és possible iniciar accions de codesenvolupament quan els seus membres fa un cert temps que viuen en el país de destinació: un temps suficient per establir-s'hi i tenir condicions econòmiques, legals i personals que ho permetin. Quan en el país d'acollida no es donen aquestes situacions, els projectes de codesenvolupament es poden convertir en una via més per reivindicar la situació dels immigrants, tant en el seu país d'origen com en el d'acollida.

Tot i ser les protagonistes en el discurs teòric, a la pràctica, les associacions de persones immigrades continuen estant absents com a actors clau del codesenvolupament, i la seva participació en alguns projectes sols es veu de manera instrumental per part d'alguns dels actors implicats. Les relacions encara no són tan horitzontals i la corresponsabilitat no està tan establerta com es pretén en el codesenvolupament.

5. ALTRES ACTORS DEL CODESENVOLUPAMENT

5.1 ONG DE DESENVOLUPAMENT (ONGD)

Les ONGD constitueixen un actor rellevant en la reflexió sobre el paper i el sentit del codesenvolupament en la cooperació per al desenvolupament. Reconeixen el codesenvolupament com una estratègia positiva, però la majoria no han consolidat encara una línia que treballi específicament en projectes de codesenvolupament.

En aquesta línia, han començat a dur a terme projectes anomenats de codesenvolupament, però que encara no presenten elements d'aportació gaire diferenciats dels projectes de cooperació clàssica o en què encara no hi ha una feina en igualtat de condicions amb el col·lectiu immigrant.

Lògicament, el significat del codesenvolupament, per a les ONGD, no es tradueix a afavorir el retorn ni en accions per frenar la immigració. La seva motivació és completar la cooperació amb la major implicació de la comunitat migrant per generar aportacions en tots dos països, amb la qual cosa es completa la visió clàssica de la cooperació, molt més orientada al desenvolupament en els països d'origen del flux migratori. És una manera de treballar que cerca la millora de l'eficàcia, la implicació i la responsabilitat compartida en les actuacions; conceptes clau per a tots els agents vinculats amb la cooperació i la immigració.

Les ONGD que implementen accions de codesenvolupament en països i comunitats amb alts índexs migratoris, com ara el Marroc o l'Equador, en molts casos també treballen al costat d'ONL de persones immigrades i/o ONL locals que treballen amb immigració. Aquestes organitzacions i les seves contraparts locals han hagut de fer front a nous problemes socials originats pels efectes de l'emigració a les zones en què fa anys que treballen (pèrdua de capital social i humà, «fuga de cervells», desestructuració de les llars, etc.).

Aquest paper de col·laboració entre diferents tipus d'organitzacions és una altra de les aportacions rellevants de les ONGD al codesenvolupament, en ser organitzacions amb una major capacitat de gestió de projectes i una estructura més avesada a l'ús de les eines pròpies de la cooperació. En aquest sentit, no sempre és fàcil aquesta col·laboració entre organitzacions amb graus molt diferents d'història i estructura, en què es respecta el paper protagonista de la comunitat migrant transnacional. Tot i que no és fàcil, les entitats consideren que cal continuar insistint en la col·laboració entre diferents tipus d'entitats com a clau del desenvolupament de tots els actors implicats en el codesenvolupament.

5.2 ORGANITZACIONS SOCIALS D'IMMIGRACIÓ

En els últims anys, algunes organitzacions socials que treballen en immigració i que oferien exclusivament serveis socials i jurídics a la població immigrant s'han replantejat el seu paper en el sector de la immigració i han iniciat activitats de codesenvolupament. Aquestes accions es duen a terme a partir de la relació amb els col·lectius de persones immigrades a qui ja prestaven serveis i del coneixement directe de les seves necessitats i motivacions. Per a aquestes organitzacions socials, això n'ha suposat la implicació en projectes internacionals, cosa que tot sovint és una activitat nova.

Dins de les organitzacions que treballen en immigració, es poden distingir dues tipologies respecte del codesenvolupament:

- Organitzacions que desenvolupaven, exclusivament, activitats socials amb immigrants i que, arran d'una visió més global i integradora de la immigració i la implicació del col·lectiu migrant, han iniciat activitats de cooperació al desenvolupament en les comunitats d'origen dels seus beneficiaris.

- Organitzacions que duïen a terme de manera paral·lela i independent activitats socials amb immigrants i activitats de cooperació al desenvolupament. En aquest cas, han anat apareixent sinergies entre els programes, els projectes i les activitats en cada cas, i tot sovint s'ha arribat al codesenvolupament de manera natural, a partir de la implicació de la comunitat migrant transnacional en la mateixa organització.

En tots dos casos, una de les prioritats que acostumen a tenir aquestes organitzacions és l'enfortiment associatiu transnacional, per potenciar la integració de la població migrada i la formació d'agents de desenvolupament, amb la qual cosa augmenten les capacitats personals i l'eficàcia dels projectes.

Com en el cas de les ONGD, la col·laboració entre diferents tipus d'organitzacions en els projectes de codesenvolupament és un enriquitment de visions i de capacitat de gestió global. A més, és un element que facilita la participació protagonista de la comunitat migrant transnacional, sigui quina sigui l'organització en què s'hagi estructurat.

La col·laboració entre diferents tipus d'organitzacions en els projectes de codesenvolupament és un enriquitment de visions i de capacitat de gestió global.

5.3 ORGANITZACIONS SOCIALS EN ELS PAÏSOS D'ORIGEN

Com s'ha comentat abans, la comunitat migrant transnacional és un nou actor amb capacitat d'acció i amb un nou paper, tant a la comunitat d'origen com a la d'acollida. Per això, de la mateixa manera que la capacitat que tingui aquesta comunitat per crear una xarxa de col·laboració i suport amb diversos actors en la comunitat d'acollida, té una importància cabdal la participació i la implicació d'organitzacions en la comunitat d'origen.

A primer cop d'ull pot semblar que aquestes organitzacions en els països d'origen tenen un paper disminuït respecte de la cooperació tradicional, atès que la comunitat migrant transnacional ja té un major coneixement i una visió més àmplia de la situació en la seva comunitat d'origen. Tanmateix, aquesta visió podria portar a l'error.

Les organitzacions socials de la comunitat d'origen aporten un coneixement directe i diari de la realitat local, alhora que són clau per garantir la implicació i la influència en el seu entorn, amb la qual cosa garanteixen l'interès general dels projectes de codesenvolupament en la mateixa comunitat. Precisament, per la implicació directa de la comunitat migrant transnacional, hi hauria de vegades un risc potencial de plantejar projectes d'interès particular per a les seves vinculacions directes (famílies, amistats...). La implicació de les organitzacions socials de les comunitats d'origen serveix per establir i enfortir el lligam de la comunitat migrant amb les seves pròpies comunitats i per poder ampliar-lo i potenciar-lo amb nous contactes i possibilitats.

En aquest sentit, cal treballar per integrar plenament aquestes organitzacions en els projectes de codesenvolupament, des dels valors de la participació i la col·laboració compromesa, ja que en són part fonamental. Aquesta participació es dificulta per la distància i la percepció directa des de la vivència diària, però enriqueix els continguts, alhora que teixeix amb més força els lligams del grup migrant transnacional amb el seu entorn d'origen. La mesura en què aquests lligams siguin estables, amplis i capil·laritzats marca, en bona part, la continuïtat dels projectes de codesenvolupament, com també el valor global de cada xarxa de codesenvolupament.

5.4 ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

L'Administració pública ha estat, potser, un dels actors que han acollit amb més entusiasme el sorgiment del codesenvolupament i que n'ha impulsat el creixement i la presència en les agendes col·lectives.

La vinculació dels conceptes d'immigració i cooperació al desenvolupament ha resultat atractiva per a nombroses administracions com una manera original i positiva d'encarar el tema de la immigració.

La manca d'un concepte clar i unificat, que es va consolidant a poc a poc, juntament amb les diferents prioritats i els diversos plantejaments polítics de les nombroses administracions, ha donat lloc a una dispersió d'enfocaments. Aquesta dispersió no ha estat gens positiva per al codesenvolupament, ja que ha contribuït a incrementar la confusió al voltant del concepte. Entre aquests diferents enfocaments, s'han pogut trobar des d'alguns que fan més èmfasi en els aspectes migratoris fins a altres en què gairebé no hi ha variacions respecte dels projectes de cooperació al desenvolupament.

Però, sigui com vulgui, cal reconèixer que l'empenta de les diferents administracions públiques està tenint un paper cabdal per a l'impuls i la consolidació d'aquest concepte nou. En concret, la naturalesa pròpia del codesenvolupament de vincular activament comunitats fa que sigui un instrument molt adequat per a l'administració descentralitzada espanyola, que tan activa s'havia mostrat ja en els temes de la cooperació al desenvolupament.

En aquest sentit, hi ha hagut esforços des de l'Administració pública per impulsar una visió compartida sobre el codesenvolupament. És a partir d'aquests esforços d'on sorgeix el *Document de consens sobre codesenvolupament* (2005), que incorpora l'actuació dels immigrants com a protagonistes de les intervencions en aquest àmbit, juntament amb altres agents que no eren presents en la cooperació clàssica. En l'elaboració d'aquest document van participar nombrosos actors: la Coordinadora d'Organitzacions no Governamentals per al Desenvolupament Espanyoles (CONGE), la Federació d'Associacions de Drets Humans d'Espanya (FEADH), la Confederació Espanyola d'Empreses d'Economia Social (CEPES), la Unió General de Treballadors (UGT), Comissions Obreres (CC.OO.), la Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresarials (CEOE), la Secretaria d'Estat d'Immigració i Emigració, la Secretaria d'Estat d'Economia i la Secretaria d'Estat de Cooperació Internacional.

En aquesta línia, també s'emmarca el Pla Director de la Cooperació Espanyola 2005-2008. En el capítol VIII, manifesta que «la política de codesenvolupament de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI) s'executarà en coherència amb les polítiques definides des del Ministeri de Treball i Assumptes Socials i específicament des de la Secretaria d'Estat d'Immigració i Emigració en coordinació amb altres administracions i agents de la cooperació».

En general, la major part de les administracions autonòmiques i locals han posat l'èmfasi en el codesenvolupament com un instrument orientat a la millora de la convivència i al foment de la integració en la comunitat de destinació, a través de programes d'educació i sensibilització, la qual cosa enforteix els lligams entre els col·lectius d'immigrants i els seus llocs d'origen i ressalta el potencial dels immigrants com a agents clau en el desenvolupament de les seves comunitats.

Això no obstant, també es poden trobar alguns enfocaments més centrats en la connexió causa-efecte del desenvolupament de països pobres per inhibir les migracions. Com s'ha vist abans, aquesta relació és complexa i indirecta a causa dels diferents ritmes de la immigració i el desenvolupament, per la qual cosa hi ha el risc de fomentar unes expectatives que no

El Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, organització formada per ajuntaments i altres organitzacions municipals, duu a terme accions de cooperació al desenvolupament i de solidaritat des del 1996.

Més informació a: www.fonscatala.org

El Pla Director de la Cooperació Valenciana parla d'«orientar els fluxos ja establerts cap a la possibilitat d'un retorn i, en menor mesura, reduir al mínim possible els fluxos que es puguin establir en un futur».

Més informació a: www.pre.gva.es

El Govern basc defineix com una estratègia de codesenvolupament el «fet de desenvolupar les relacions internacionals del Govern basc com una estratègia facilitadora dels processos d'ajuda al desenvolupament i d'acollida de persones immigrants a la CAE (Comunitat Autònoma d'Euskadi)».

Més informació a: www.gizartegaiak.net

s'arribin a complir. Es pot plantejar una visió idealitzada del terme com a fórmula màgica per resoldre el problema del desenvolupament i els fluxos migratoris des d'ara i cap al futur.

Finalment, hi ha algunes visions més particulars que posen l'èmfasi en objectius més concrets, com ara la projecció de l'Administració en l'espai transnacional, o centrats en projectes de retorn.

Una tendència que apareix clarament dibuixada en les administracions públiques és la progressiva vinculació de les àrees de cooperació i immigració, ja sia en forma d'integració departamental o simplement amb una major coordinació entre àrees, cosa que provoca una visió més enriquidora i global, a més de facilitar la interlocució amb la comunitat migrant transnacional i la resta dels actors participants en els projectes de codesenvolupament, que tot sovint es mostra ben complexa per la divisió de responsabilitats que hi ha.

Una primera conseqüència de la implicació de les administracions és l'aportació de recursos econòmics als projectes de codesenvolupament. En aquest procés, té molta importància el coneixement detallat de la realitat local i de la presència de les comunitats immigrants en cada territori per poder fer convocatòries adients pel que fa a exigències formals, requisits dels projectes, capacitats de gestió, volums econòmics, etc. Aquest coneixement evitarà el risc paradoxal que les mateixes comunitats migrants transnacionals en quedin excloses. No és fàcil el reconeixement administratiu d'aquest nou actor, del qual, a més, s'espera un paper protagonista en els projectes de codesenvolupament.

Tanmateix, de les administracions públiques s'espera més que recursos econòmics, per tal com són també les responsables de promoure espais administratius, legals i organitzatius adequats a la nova realitat, que permetin un ritme de desenvolupament reeixit en cada comunitat.

De fet, com s'ha indicat al principi d'aquest apartat, el codesenvolupament és un instrument molt adient per a l'actuació descentralitzada, en vincular directament comunitats molt més que no pas països. Això explica part de l'èxit que està tenint el concepte en les administracions autonòmiques i locals, i fa tenir més esperances positives respecte a una implicació encara més gran, cosa que redundaria en benefici dels projectes de codesenvolupament.

5.5 ENTITATS FINANCERES

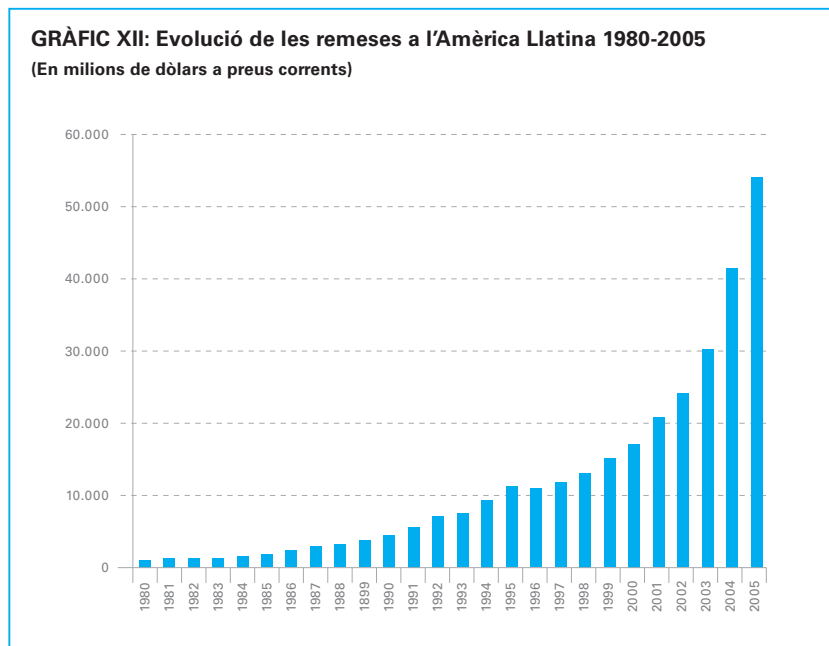
Un altre actor rellevant que té oportunitats d'aportació en el codesenvolupament són les entitats financeres. D'entrada, pot semblar que el seu paper estigui limitat al finançament dels projectes de codesenvolupament, però hi ha un paper addicional que es relaciona amb un element emergent, que són les remeses.

Avui dia, a causa de l'augment de la migració, l'increment dels seus recursos i l'aparició dels serveis de transferència de fons han provocat que el volum de les remeses que s'envien als països d'origen hagi augmentat de manera substancial. Representen un potencial important per generar desenvolupament i impulsar el creixement de les economies dels països d'enviament i recepció d'aquestes.

Inicialment, les remeses es tramitaven en efectiu o per canals parabancaris (agències d'enviament, locutoris...), però cada vegada és més important el paper de les entitats financeres en la gestió de les remeses.

La gestió de les remeses ofereix a les entitats financeres un espai innovador per a la participació i la responsabilitat social. D'aquesta manera, l'interès i el compromís d'aquests actors per donar suport a la integració del col·lectiu migrant passen per accions com ara millorar i abaratir la gestió de les remeses i ajudar a fer que els receptors les puguin orientar cap a iniciatives comunitàries.

Les remeses mouen un gran volum de diners. Segons xifres del Banc Mundial (2005), el volum total és d'uns 232 mil milions de dòlars enviats cap als països en desenvolupament. Aquesta quantitat, per exemple, duplica l'ajuda oficial al desenvolupament que reben aquests mateixos països. Aquests capitals tenen un potencial transformador en la mesura que són invertits de manera productiva; per exemple, a través de la creació de fons cooperatius que puguin posar en marxa projectes que beneficiïn ja no famílies per separat, sinó col·lectius socials.

Font: Fons Monetari Internacional, Balance of Payments Statistics 2005 i Banco Interamericano de Desarrollo, 2005

Les remeses constitueixen, en la major part de països generadors d'immigració, una de les majors fonts d'ingressos i d'entrada de divises al país. Segons dades proporcionades per la consultora Nielsen (Òmnibus sobre immigració 2007), a l'Estat espanyol els diners destinats a l'enviament de remeses constitueix al voltant del 9% del pressupost de les famílies immigrades, amb una mitjana de 242 euros en cada remesa enviada i una mitjana de nou enviaments anuals.

Les remeses poden influir en la redistribució de la riquesa, ja que incideixen en zones i comunitats on l'ajuda estatal no sol arribar. Aquesta redistribució estimula l'economia, en augmentar la demanda de béns i serveis i millorar les condicions de vida de les persones i famílies que les reben.

En introduir-se en els fluxos bancaris formalitzats, les remeses augmenten el seu valor per al col·lectiu migrant tant a la comunitat d'acollida com a la d'origen.

A la comunitat d'origen, els immigrants que envien remeses a través de les entitats financeres adquireixen una «estela bancària» o un historial bancari en el qual se'n demostra l'activitat econòmica, i que els facilitarà accedir més fàcilment a la resta dels serveis bancaris existents, com ara crèdits hipotecaris o altres facilitats. A més, la gestió de les remeses a través del sistema bancari fa baixar els costos en l'enviament i augmenta la seguretat i la rapidesa amb què els diners arribaran a la seva destinació.

Si les remeses enviades també són gestionades per entitats financeres a la seva destinació, també augmenta la seguretat a l'hora de retirar-les, i això pot fomentar l'estalvi amb més

Des del 2002, "la Caixa" té un programa adreçat a nous residents en el qual ofereix serveis que responen a les seves necessitats específiques, com ara l'accessibilitat en l'operativa d'enviaments. També desenvolupa el projecte «Com a Casa» per facilitar la integració del col·lectiu immigrant en la societat espanyola i donar formació en temes bancaris.

*Més informació:
www.portal.lacaixa.es/extranjeros*

facilitat que no pas el lliurament de diners en efectiu, que tendeix a utilitzar-se en més proporció en despeses de consum. En aquest sentit, les remeses afavoreixen, així mateix, la cultura bancària en els països d'origen, cosa que ajuda a l'estabilitat econòmica i amplia possibilitats de crèdits i serveis per a la comunitat receptora.

Aquesta major confiança en el sistema bancari, juntament amb la consolidació d'acords entre entitats financeres d'origen i destinació, ajuda a fer que les remeses puguin desenvolupar el seu potencial com a reactivadores de la inversió social i el desenvolupament comunitari per mitjà de la capacitat de crèdit i altres serveis financers.

Com a actors implicats en el procés, les entitats financeres estan duent a terme una campanya de sensibilització en les societats d'acollida i de destinació sobre els beneficis de la bancarització de les remeses, per a la qual cosa desenvolupen productes financers adaptats a les necessitats de la població immigrada i abarateixen els costos de transacció, i amb això permeten que hi hagi més diners disponibles per a la comunitat receptora.

Principis bàsics per a unes remeses transparents

El 2003, es va signar un acord de col·laboració entre "la Caixa" i el Banco Interamericano de Desarrollo (BID), per potenciar el progrés econòmic i social dels països de l'Amèrica Llatina.

A partir d'aquest acord, "la Caixa" ha creat una àmplia xarxa de bancs col·laboradors: Banco Solidario de Ecuador, Société Générale de Banque au Senegal i Banca Commerciale Romana, entre d'altres.

En aquest acord entre el BID i "la Caixa" s'estableixen 10 principis bàsics per aconseguir la màxima transparència en la gestió de les remeses.

1. Els costos de la remesa no poden ser superiors al servei real que es presti.
2. Els tipus de canvi que s'hi apliquin han de ser els oficials en cada moment.
3. Sempre que sigui possible, tant l'emissor com el receptor de les remeses han de ser institucions financeres.
4. Les entitats financeres implicades han de donar garantia de la seva solvència; per tant, la col·laboració ha de ser entre entitats de primer ordre o entitats auspiciades per organismes internacionals.
5. Cal oferir informació transparent i veraç sobre les despeses i comissions de les remeses, que ha d'estar a disposició del client.
6. Les despeses i comissions es cobren en l'origen de la remesa per evitar inseguretats al receptor de la remesa.
7. Cal evitar publicitat inadequada que, a través de regals atractius o altres mètodes, emmascari els costos reals de la remesa.
8. Les entitats financeres no han de col·laborar amb altres operadors que no s'ajustin als principis aquí establerts.
9. Les remeses han de ser un instrument al servei de l'immigrant i dels seus països d'origen per aconseguir un major benestar. Per tant, des de les entitats financeres s'ha de col·laborar amb els diferents agents socials per assolir una millor qualitat de vida tant del col·lectiu immigrant com dels seus països.
10. S'ha de crear un equip de treball multidisciplinari per al desenvolupament i la vigilància d'aquests principis.

Més informació: www.lacaixa.es i www.iadb.org

5.6 UNIVERSITATS I CENTRES DE RECERCA

En el procés de definició i conceptualització del codesenvolupament, també hi tenen un paper molt important les universitats i els centres de recerca, que, en reflexionar-hi juntament amb la resta dels actors implicats, hi aporten rigor i metodologies d'estudi. Les tasques que es duen a terme inclouen estudis teòrics, publicacions i, sobretot, participació o realització de jornades, debats i congressos, des dels quals es genera el discurs actual sobre el codesenvolupament.

Com a punt de trobada entre la cooperació i la immigració, les universitats i els centres de recerca que treballen sobre el codesenvolupament hi han arribat des d'aquests dos àmbits diferenciats. Això ha permès un enriquiment i una complementarietat de les aportacions i reflexions.

En aquest moment són diversos els centres que hi estan treballant i aportant reflexió.

La Xarxa Universitària de Recerca sobre Cooperació per al Desenvolupament està impulsada per l'Ajuntament de Madrid i integrada per les cinc universitats amb seu a la Comunitat de Madrid (Universidad Autónoma, Universidad Complutense, Universidad Politécnica, Universidad Pontificia Comillas i Universidad San Pablo-CEU) i coordinada per l'Institut Universitario de Investigación Ortega y Gasset. Els especialistes d'aquestes entitats han creat una xarxa interuniversitària que duu a terme recerques en l'àmbit del desenvolupament, la cooperació i la immigració.

Un dels resultats d'aquest treball en xarxa ha estat la publicació d'*El Codesarrollo en España: protagonistas, discursos y experiencias*, coordinat pel catedràtic Carlos Giménez a la Universidad Autónoma de Madrid, que des del 2005 dirigeix el programa «Migració i Multiculturalitat» de l'Observatori de les Migracions a Madrid.

Carlos Gómez Gil, especialista en temes de desenvolupament i cooperació internacional, aporta la seva perspectiva al codesenvolupament a la Universitat d'Alacant com a professor, com a responsable de l'àrea de cooperació al desenvolupament de Bakeaz i a la Xarxa d'Investigadors i Observatori de la Solidaritat (XIOS).

A més de les tasques pròpiament vinculades a la conceptualització, les universitats i els centres de recerca també donen suport als altres actors, en relació amb el codesenvolupament, tot actuant com a avaluadors en les diferents convocatòries o ajudant organitzacions en la formulació i el seguiment dels projectes.

5.7 ALTRES AGENTS

Un dels elements característics del codesenvolupament és la importància que tenen les xarxes socials que va creant la comunitat migrant transnacional, tant en el seu entorn d'origen com en el de destinació.

Aquestes xarxes socials estan formades, en bona part, pels actors que s'han anat descrivint: les mateixes associacions d'immigrants, les ONGD, organitzacions socials, les diferents administracions públiques, universitats i centres de recerca, etc., però també per molts altres actors que envolten l'activitat del codesenvolupament, com ara grups formals o informals, empreses locals..., tots ells en les dues comunitats implicades.

En definitiva, la mateixa dimensió dels actors d'aquesta xarxa social i el seu grau d'implicació en els projectes de codesenvolupament i amb la comunitat migrant transnacional dependrà, en bona mesura, d'aquestes complexitats i del profit mutu que siguin capaces de crear.

La Fundació CEIM, la Universitat de València i la Universitat d'Alacant tenen un programa de codesenvolupament, adreçat a estudiants de països en desenvolupament que pretén facilitar la formació específica d'estudiants com a actors del desenvolupament local de les seves comunitats d'origen, com també promoure la interculturalitat a la Comunitat Valenciana.

Més informació:
www.ceim.es/fundacion
www.uv.es
www.ua.es

Carlos Gómez Gil, Trobada sobre codesenvolupament, Madrid, abril del 2007

6. VALOR I DIFERENCIACIÓ DEL CODESENVOLUPAMENT

Paper protagonista de la comunitat migrant tant en el seu país d'origen com en el país de destinació de la immigració

Estabilitat i permanència en el temps de les accions de codesenvolupament entre les comunitats vinculades

---

Aportació de recursos econòmics addicionals als fons tradicionals de la cooperació

Potencia el coneixement entre comunitats diferents i projecta una visió integradora

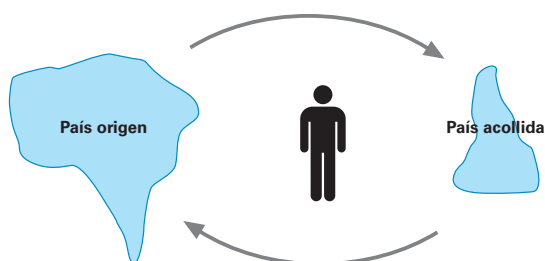

Les actuacions de la comunitat migrant transnacional (usualment agrupada en associacions de persones immigrades) augmenten la seva autoestima, les connexions socials locals i la valoració

6.1 PROJECTES DE CODESENVOLUPAMENT

Un dels elements característics dels projectes de codesenvolupament és el seu doble àmbit d'actuació: a la comunitat d'origen i a la d'acollida. Això vol dir que tenen com a finalitat obtenir beneficis econòmics, socials o culturals per a les comunitats de les quals provenen les persones immigrades i per a la societat d'acollida.

Aquesta doble incidència requereix plantejaments propis per encarar els projectes amb una certa garantia d'èxit, ja que són complexos a causa de la diversitat de realitats i actors.

Algunes idees per enfocar aquests plantejaments:

- Promoure la participació activa de la comunitat de migrants transnacional en els processos de decisió i transformació socials de les seves comunitats d'origen.
- Assegurar la sostenibilitat econòmica dels projectes tot integrant noves vies de finançament, com pot ser la inversió productiva i mancomunada de les remeses.
- Millorar la formació al voltant de la temàtica relacionada amb el codesenvolupament: gestió de projectes, recursos d'integració social, estratègies d'eradicació de la pobresa, especificitats de les entitats d'immigrants...
- Assegurar el protagonisme de la comunitat migrant en totes les fases del cicle de projectes (identificació, disseny, formulació, planificació, execució, seguiment i avaluació). Aprofitar el coneixement de la realitat sobre la qual s'incideix i convertir-lo en una fortalesa per al projecte i l'entitat.
- Generar processos de consolidació social que tinguin com a objectiu la millora de la situació de la població migrada a la societat d'acollida.

- Aprofitar els recursos que hi hagi a la societat d'acollida per crear consciència sobre el fet migratori i la realitat dels països emissors de migració.
- Orientar els objectius a la millora de les condicions de vida de totes les persones i comunitats implicades, i que aquestes millores s'estabilitzin en el temps.
- Complementar les accions de codesenvolupament amb les d'immigració i cooperació al desenvolupament en tots els nivells d'actuació.
- Potenciar el treball en xarxa amb altres sectors professionals que estiguin duent a terme projectes de suport al col·lectiu immigrant.

6.2 APORTACIÓ DE LA COMUNITAT MIGRANT TRANSNACIONAL

L'aportació de la comunitat migrant, tant a la comunitat d'acollida com a la d'origen, és un dels valors diferencials del codesenvolupament. Aquesta comunitat té una implicació directa en tots dos entorns, que va més enllà de l'enfocament monetari i inclou intercanvis i inversions culturals, formatives, etc.

A partir del lligam que hi ha entre comunitats, els projectes de codesenvolupament no fan altra cosa que intensificar i enfortir aquestes relacions, que donen la voluntat de continuïtat i permanència en el temps, més enllà d'altres consideracions, com ser un país prioritari per a la cooperació o amb un alt flux migratori en un moment determinat. El vincle de la comunitat migrant transnacional amb tots dos entorns és permanent.

La comunitat migrant, establerta o no en associacions de persones immigrades, adquireix un paper protagonista que augmenta la seva pròpia valoració i autoestima; una valoració positiva que es transmet a les seves comunitats d'origen i acollida, cosa que garanteix la continuïtat, reforça els lligams existents i amplia les possibilitats de noves iniciatives.

El codesenvolupament pot aportar una visió integradora que neix de l'estreta relació entre totes dues comunitats, a partir del col·lectiu migrant, i que genera un nou coneixement entre dues realitats.

6.3 COOPERACIÓ I CODESENVOLUPAMENT

La manca de consens en la definició i la concreció del concepte de codesenvolupament permet designar com a codesenvolupament accions de diferents tipus. Sota el paraigua de l'ambigüïtat en la definició, els diferents actors que impulsen el codesenvolupament duen a terme activitats diverses, relacionades amb la posada en marxa d'activitats productives en els països d'origen, la promoció del retorn dels immigrants, els projectes de cooperació per al desenvolupament, la formació, l'assessorament jurídic, les campanyes de sensibilització en el país d'acollida i el redireccionament de la inversió de les remeses.

Una reflexió interessant és identificar les diferències entre els projectes de la cooperació al desenvolupament i els de codesenvolupament.

Com s'ha indicat a l'apartat anterior, un dels components diferenciadors bàsics del codesenvolupament és el paper protagonista que adquireix la comunitat migrant en els projectes. A partir d'aquest paper protagonista en el codesenvolupament, s'estructuren els elements característics.

D'acord amb aquesta idea i segons l'anàlisi que es presenta en el llibre *El codesarrollo en España. Protagonistas, discursos y experiencias*, moltes ONG espanyoles i associacions d'immigrants consideren el codesenvolupament com una nova metodologia o estratègia. Per tant, el seu funcionament no encaixa directament amb el model tradicional de cooperació al

desenvolupament, així que cal modificar-ne els plantejaments i incorporar-hi els elements tècnics que genera la vinculació de la comunitat migrant transnacional com a protagonista dels processos de codesenvolupament.

La corresponsabilitat entre els actors que participen en projectes de codesenvolupament és un altre factor que es destaca com a distintiu, ja que només a través d'un treball conjunt entre actors, en igualtat de condicions, es materialitzen les accions de codesenvolupament.

De la mateixa manera que en els projectes de cooperació, els projectes de codesenvolupament es poden donar en àmbits estatals, regionals o locals, i sorgir de les iniciatives d'un grup independent de persones, administracions públiques, ONG o qualsevol altre tipus d'entitat.

Partint d'aquestes concepcions prèvies, cada actor determina el tipus d'actuacions que posa en marxa, tot i que per a tots és evident la necessitat que hi hagi un vincle amb la població immigrada originària dels països d'on s'executen els projectes.

Si s'analitzen les experiències posades en pràctica fins ara a l'Estat espanyol (tant d'àmbit regional com local), no hi ha diferències significatives amb els projectes de cooperació, però sí que cal destacar alguns elements propis dels projectes de codesenvolupament.

El principal d'ells és la vinculació clara i explícita de la comunitat d'immigrants en els projectes, encara que per a molts aquesta vinculació no sembla del tot articulada i de vegades fa l'efecte que es tracta d'un requisit del qual depèn una subvenció. En tot cas, és aconsellable que la relació entre els actors es doni en termes d'igualtat, a partir dels quals generar contextos interculturals.

Un altre factor és la realització d'accions simultànies que aportin beneficis tant en la comunitat d'origen com en la d'acollida.

En el portal virtual sobre codesenvolupament de CIDEAL, s'esmenta que «els projectes de codesenvolupament han de tenir en compte les necessitats dels emigrants al llarg de tot el cicle migratori (lloc d'origen, durant el trànsit i societat de destinació) i han de tenir en compte els seus drets humans, econòmics, polítics i socials».

També s'esmenta que «els projectes de codesenvolupament haurien de contribuir a generar una nova cultura i percepció del fet migratori i, en particular, a millorar la integració dels immigrants en la societat d'acollida, de la mateixa manera que seria convenient que en qualsevol acció de codesenvolupament hi participessin d'alguna manera organitzacions de la societat civil, tant del país d'origen com del de destinació, amb objectius i valors comuns».

Finalment, com que actualment els projectes de codesenvolupament es basen sobretot en la metodologia i els criteris d'intervenció de la cooperació al desenvolupament, hi ha una necessitat de trobar metodologies específiques que tinguin en compte les particularitats d'aquesta mena de projectes en totes les seves fases de realització.

Amb tot això, malgrat que hi ha semblances entre la cooperació al desenvolupament i el codesenvolupament, el protagonisme de la comunitat migrant transnacional és un fet diferenciador. Aquest factor provoca que el concepte del codesenvolupament sigui molt més limitat des del seu origen, enfront de l'amplitud de la cooperació, ja que està restringit a comunitats vinculades pel fet migratori.

6.4 IMPACTE DE LES REMESES

Tal com s'ha comentat anteriorment, les remeses han adquirit interès en el codesenvolupament tant pel seu volum com per la seva capacitat de contribuir al desenvolupament local a partir de la seva inclusió en el sistema financer i pel compromís i el lligam entre comunitats que representen.

Un dels valors més significatius de les remeses és que no estan condicionades pels cicles econòmics ni depenen de moments polítics determinats, per la qual cosa són una font d'ingressos amb un alt grau d'estabilitat. Aquesta capacitat d'aportar finançament complementari al tradicional de la cooperació aporta als projectes de codesenvolupament un valor diferencial

Enfront de les oportunitats que ens presenta aquesta font de finançament, també hi ha límits, marcats clarament pel caràcter de relació privada que tenen, el respecte a la seva voluntarietat i les escasses experiències respecte a això que hi ha a l'Estat espanyol.

7. PRINCIPALS REPTES DEL CODESENVOLUPAMENT

El codesenvolupament està en un moment cabdal en què se li presenta l'oportunitat de demostrar el seu valor propi d'aportació i no quedar-se com una moda passatgera.

Creiem que aquests elements propis d'aportació, diferenciats d'altres activitats, existeixen clarament, però requereixen que els actors implicats afrontin de manera decidida els reptes existents, com, de fet, s'està fent.

El major potencial del codesenvolupament a l'Estat espanyol es produirà d'aquí a cinc o deu anys, quan les comunitats migrants que han arribat en els últims anys al nostre país s'hi hagin establert i disposin de l'estabilitat social i econòmica per encarar el tema amb decisió i maduresa.

És important que el camí fins llavors es realitzi a través de l'aprenentatge i la millora contínua de les experiències que es van produint.

Tot seguit s'enumeren alguns dels reptes existents, que han de servir per encarar el present i el futur del codesenvolupament.

Clarificar i generalitzar un concepte compartit

El codesenvolupament és un tema recent a l'Estat espanyol, on diverses entitats estan començant a formular i fer activitats en aquest àmbit. És convenient incrementar la reflexió i el debat al voltant del concepte i els objectius de les actuacions de codesenvolupament.

Encara hi ha accions molt diferents sota el mateix nom de codesenvolupament

Necessitat de reflexió col·lectiva

Per això, són necessaris fòrums de reflexió on participin tots els actors implicats: entitats d'immigrants, organitzacions no lucratives d'immigració i cooperació al desenvolupament, finançadors, administracions públiques i el món acadèmic.

És una oportunitat única perquè, des de l'Estat espanyol, es lideri aquesta reflexió, amb un enfocament positiu del fet migratori i de la cooperació, i amb la possibilitat d'unificar el concepte de codesenvolupament i la naturalesa de les accions i avaluacions dels projectes emmarcats en aquest model de desenvolupament.

El discurs al voltant del codesenvolupament s'articula sobretot des de tres perspectives diferents: entès com a eina per al control de fluxos migratoris, com a instrument de cooperació al desenvolupament i, finalment, com a via de desenvolupament local i incidència política. En funció de la idea central des de la qual se surti, s'hi implicaran més uns o altres actors i es desenvoluparan accions de diferents magnituds i intencions.

Una concepció del codesenvolupament com a control dels fluxos migratoris implica la intervenció principal dels actors estatals i supraestatals que quedin més afectats per aquest desplaçament de persones. La concreció d'aquest control es tradueix en la regularització de l'accés al país i a afavorir el retorn dels immigrants (plans de retorn voluntari). La utilitat del codesenvolupament entès des d'aquesta perspectiva és limitada, perquè dota els Estats d'un instrument que en transcendeix les fronteres i actua directament en l'origen de la migració, presentant-se com un mètode capaç de traspasar la responsabilitat de la gestió efectiva de les fronteres als països emissors.

Una concepció més propera a la cooperació al desenvolupament se centra en el fet que la població migrant, que ha creat i manté lligams transnacionals amb les seves comunitats d'origen, troba suports en les xarxes de cooperació internacional. Aquestes xarxes de cooperació inclouen diversos actors: governs en els seus diferents nivells, organitzacions privades i públiques, universitats, etc. Els objectius principals d'aquestes xarxes de cooperació internacional són l'eliminació dels elements que generen pobresa.

La concepció del codesenvolupament com a via per al desenvolupament comunitari requereix la participació d'actors locals i comunitaris tant a les comunitats d'origen com a les de destinació. Aquests actors actuen en totes dues realitats de manera cooperativa i horitzontal. Malgrat la distància, els migrants es fan presents en les seves comunitats d'origen per mitjà de la incidència política i la transmissió de capital (econòmic, social i humà). A les societats d'acollida, també troben l'espai per enfortir-se com a entitats i reivindicar atenció sobre les necessitats en origen (amb la qual cosa potencien la seva funció de transmissors directes de la realitat de la qual provenen), i es recolzen en les diverses entitats dels àmbits de la cooperació, del suport a l'immigrant i de l'enfortiment institucional.

La realitat és que el codesenvolupament incorpora elements de cada concepció i està caracteritzat pel paper protagonista de la comunitat migrant transnacional i la realització d'accions que generin desenvolupament per a les dues comunitats implicades. A partir d'aquests elements identitaris, es duen a terme els esforços per clarificar i unificar la definició.

Impulsar polítiques i canvis legislatius

Les polítiques en matèria de codesenvolupament estan afectades per la divergència que hi ha sobre la definició i la clarificació del concepte. Això implica que les polítiques i la legislació siguin disperses i, per tant, es necessita una millor coordinació entre els diferents agents dels àmbits de la immigració i de la cooperació per poder orientar, d'aquesta manera, l'enfocament del codesenvolupament.

El codesenvolupament es pot aprofitar com a instrument de sensibilització i d'acostament nord-sud a través de les comunitats migrants, especialment a escala autonòmica i local. Les administracions autonòmiques i locals tenen un paper important en aquest aspecte, per la seva major vinculació i relació amb la població immigrada i les organitzacions. Els espais local i municipal esdevenen escenaris privilegiats per generar iniciatives de millora de la convivència i implicació amb les comunitats d'origen.

També són importants les accions que fomentin el reconeixement del codesenvolupament com una iniciativa de la societat civil, que pretén l'enriquiment mutu de la societat emissora i la d'acollida i, per tant, s'orienta cap a l'interès general.

Això no obstant, cal tenir en compte la dificultat que tot sovint tenen les associacions de persones immigrades per ser reconegudes com a actors vàlids a la societat d'acollida, especialment amb l'Administració pública, per tal com es tracta d'una realitat relativament nova.

Per aconseguir aquesta legitimitat i ampliar els àmbits d'incidència, les organitzacions d'immigrants tenen a la seva disposició tant la col·laboració amb altres actors com els espais de participació que ofereixen les entitats de segon nivell. A partir de l'agrupació en coordinadores i federacions, les ONL d'immigrants troben nous canals per contactar amb administracions públiques, possibles finançadors, mitjans de comunicació, etc., cosa que pot significar una millora global d'aquestes organitzacions i dels projectes que duen a terme.

Garantir el paper protagonista de la comunitat migrant transnacional en el codesenvolupament

La consolidació de grups d'immigrants a l'Estat espanyol, juntament amb la seva estabilització social i econòmica, s'ha traduït en un clar augment de les organitzacions d'immigrants. L'augment de l'associacionisme fa palès un gran dinamisme entre les poblacions emigrades que tenen l'objectiu de satisfer les seves necessitats i interessos en el país d'acollida.

Però, tal com s'ha vist abans, hi ha una gran diferència entre el grau de consolidació i enfortiment institucional de les entitats de persones immigrades i altres tipus d'organitzacions, com les ONGD.

Sorgiment recent del codesenvolupament

Necessitat d'enfortiment de les associacions d'immigrants

Atesa la complexitat que impliquen les accions de codesenvolupament, necessàriament s'han d'afrontar des d'organitzacions prou consolidades. Per tant, és important que les associacions de persones immigrades iniciïn un procés d'enfortiment i consolidació institucional a l'Estat espanyol.

Per potenciar-ne la consolidació i augmentar-ne el paper en els projectes de codesenvolupament, cal avançar en formació específica i en el desenvolupament de la feina en xarxa amb altres actors implicats. Això ha d'ajudar a garantir el paper protagonista d'aquestes organitzacions en el marc del codesenvolupament.

L'aparició d'entitats que assumeixin un cert lideratge en aquesta àrea ha de potenciar processos que vinculin de manera teòrica i pràctica la migració i el desenvolupament, per tal com han d'adquirir un paper cabdal en les accions d'incidència sobre els organismes financers internacionals.

Implicar les remeses en els projectes de codesenvolupament

Les remeses, com ja s'ha explicat abans, han estat un dels elements més vinculats als projectes de codesenvolupament, ja que impliquen una corresponsabilitat entre totes dues realitats: una manera de «fer presents els absents». Tot i que inicialment es mouen en l'àmbit de la privacitat i de les relacions particulars, hi ha la possibilitat que una part pugui ser destinada a projectes d'interès col·lectiu i comunitari.

L'aportació econòmica i, sobretot, el compromís personal que comporten les remeses atorguen un clar valor d'implicació i continuïtat als projectes de codesenvolupament.

Alguns dels reptes més significatius en aquest àmbit són la sensibilització per aconseguir un major impacte local de les remeses, que impliqui que una part d'elles s'orienti cap al desenvolupament comunitari i que vagi més enllà de l'àmbit individual o familiar, i la consolidació de productes financers adaptats a les necessitats de la població emigrada, accessibles i amb un cost assequible pel col·lectiu, que augmentin les rendes disponibles en les comunitats d'origen.

Fer activitats formatives sobre codesenvolupament

Per incrementar les capacitats del col·lectiu immigrant transnacional i de les seves associacions, es requereix més formació i capacitat.

El Congrés dels Diputats va aprovar al desembre del 2006 una proposició no de llei que instava el Govern a actuar sobre les remeses dels immigrants per abaratir-les i canalitzar-les per mecanismes formals, fomentar acords comercials per facilitar-ne l'ús, garantir-ne la transparència, etc.

*Més informació:
www.remesas.org*

Els processos formatius per a les associacions d'immigrants tenen una perspectiva doble: d'una banda, formació que els ajudi a consolidar-se com a entitat en el tercer sector, i, de l'altra, formació i capacitació específiques en codesenvolupament.

A través de la formació se cerca que la comunitat migrant, estructurada en associacions d'immigrants, pugui actuar com a agent de desenvolupament tant en la comunitat d'origen com en la de destinació. Per fer-ho, són necessaris processos interns que afavoreixin l'enfortiment de la seva estructura, amb temes de gestió financera, lideratge, base social i el cicle de les persones dins de l'entitat, entre d'altres.

Per aconseguir ser una entitat amb impacte social, una premissa bàsica és conèixer en profunditat el context en el qual s'actua. Aquest aprenentatge implica entendre la cultura i el moment polític, el teixit associatiu existent per poder identificar-hi socis estratègics i les necessitats socials. A partir d'aquest coneixement, que abasta les dues realitats implicades, s'estableixen les línies d'actuació prioritàries i els beneficiaris dels projectes empresos.

Una vegada consolidades, les entitats d'immigrants es poden plantejar de dur a terme projectes de codesenvolupament que requereixin una formació i una capacitació tècnica específiques. Com que és un tema encara en procés de definició, els continguts es poden adaptar a partir de les eines que ja es fan servir en cooperació i atenció a la immigració.

Per tant, un dels reptes bàsics en la formació recau sobre les organitzacions d'immigrants, gràcies al seu paper com a protagonistes en el codesenvolupament. Tanmateix, en parlar d'un procés complex i que engloba diversos actors i comunitats en l'espai transnacional, cal trobar o crear espais on generar un discurs comú. A partir de l'experiència i la reflexió, els actors implicats en processos de codesenvolupament han d'estar preparats per reconèixer les especificitats que això implica i detectar les mancances o necessitats de formació pel que fa a això. A mesura que es vagin consolidant i contrastant les experiències de codesenvolupament, les eines i els enfocaments s'han d'anar polint i delimitant.

Millorar la relació i la coordinació entre els actors

La cooperació internacional ha tingut un procés de reflexió i aprenentatge durant més de vint anys. Al llarg d'aquest temps, s'ha mostrat la importància de la participació i la implicació de tots els actors en el procés, com també del reconeixement concret de la realitat de cada país.

El codesenvolupament aposta per afrontar la seva actuació des d'una visió transnacional que respon a la realitat del fet migratori, en què es deixa enrere físicament la comunitat d'origen, però es mantenen estrets lligams de comunicació i col·laboració. És en aquesta funció de continuar presents fins i tot en la distància on la comunitat de migrants transnacional troba l'oportunitat de convertir-se en l'interlocutor directe davant de la resta de la societat.

Ara bé, perquè aquest fet adquireixi la rellevància i l'efecte cercats, és important que la comunitat de migrants reflexioni sobre com afrontar el repte de coordinar els diferents actors involucrats i trobar espais d'interlocució des dels quals poder crear discurs a partir de l'intercanvi d'experiències.

El seu paper protagonista por ajudar a fer que la xarxa de relacions sigui fluida, accessible, dinàmica i permeable, i que garanteixi una relació d'igual a igual, en què ja no tingui sentit parlar de contraparts, destinació, immigrants o receptors, sinó de protagonistes actius i apoderament comunitari dels processos de desenvolupament.

Crear eines adients per gestionar el codesenvolupament

En general, es reconeix el petit impacte dels projectes de cooperació al desenvolupament sobre els fluxos migratoris. Tanmateix, en determinats casos, la incorporació de la comunitat

El programa de Cooperació Internacional de l'Obra Social "la Caixa" va posar en marxa el 2006 uns tallers sobre codesenvolupament adreçats específicament a associacions d'immigrants. La primera edició dels tallers es va dur a terme a Madrid i Barcelona. Al llarg del 2007, es van fer en nou ciutats de l'Estat espanyol. S'ha inclòs un segon nivell en alguns llocs on ja es va fer el primer.

Més informació a:
www.obrasocial.lacaixa.es

A l'abril del 2007, el programa de Cooperació Internacional de l'Obra Social "la Caixa" va convocar a Madrid una Trobada sobre codesenvolupament. L'acte va comptar amb la participació de Sami Naïr, Carlos Gómez Gil, Carlos Giménez, Augusto Varas i Mohamed Chaib, entre d'altres. La trobada va significar un espai d'intercanvi de reflexions, experiències i reptes al voltant del codesenvolupament, tant des de l'àmbit estatal com internacional.

Més informació:
www.obrasocial.lacaixa.es

migrant en la identificació, el disseny, l'execució i l'avaluació dels projectes de desenvolupament pot augmentar l'eficàcia i la qualitat de l'ajuda, tot i que també requereix uns costos elevats i uns recursos que les organitzacions no sempre hi poden dedicar.

Cal aprofitar l'experiència acumulada en projectes d'altres àmbits, per poder adaptar-los després a les especificitats del nou àmbit i dels nous projectes. Així, cal adaptar les fonts necessàries de la cooperació internacional i de la intervenció social per poder donar resposta a aquesta nova necessitat.

De tota manera, sempre seran necessàries eines específiques de treball, atesa la característica particular de treballar simultàniament en la societat emissora i en la d'acollida. Per fer-ho, la innovació en l'àmbit del codesenvolupament també ha de ser clau per potenciar al màxim l'efectivitat dels projectes.

A + A + I

- Aprofitar
- Adaptar
- Innovar

Set reptes per al codesenvolupament

- Clarificar i generalitzar un concepte compartit.
  - Impulsar polítiques i canvis legislatius.
  - Garantir el paper protagonista de la comunitat migrant transnacional en el codesenvolupament.
  - Implicar les remeses en els projectes de codesenvolupament.
  - Fer activitats formatives sobre codesenvolupament.
  - Millorar la relació i la coordinació entre els actors.
  - Crear eines adients per gestionar el codesenvolupament.
-

ANNEXOS

I. BIBLIOGRAFIA

Alonso, José Antonio. *Desde la emigración hacia el desarrollo: nuevas bases del codesarrollo*. Encuentro Iberoamericano sobre Migración y Desarrollo, Secretaría General Iberoamericana, Madrid, 2006.

Carrasquilla, María Claudia; Seidel, Stefan E. (coords.). Diversos autors. *La participación ciudadana: Vía para la integración de las personas inmigrantes: Rutas y Caminos*. Agrupación de Desarrollo Nexos, 2005.*

Centro de Estudios y Documentación sobre Inmigración, Racismo y Xenofobia (MUGAK). Revista MUGAK núm. 27 - 28. *Migrantes. Agentes de desarrollo en sus países de origen*. Donostia-Sant Sebastià, 2004.

Consell de Cooperació del Ministeri d'Assumptes Exteriors i Cooperació. Diversos autors. *Documento de Consenso sobre el Codesarrollo*. Madrid, 19 de desembre de 2005.

Delegació del Govern espanyol per a l'Estrangeria i la Immigració. *Programa Global de Regulación y Coordinación de la Extranjería y la inmigración en España (GRECO)*. Ministeri de l'Interior, Madrid, 2000.

Departament d'Habitatge i Assumptes Socials. Direcció d'Immigració. *Hacia el Codesarrollo = Elkarrekiko Garapenerant.: 1as Jornadas sobre Inmigración y Cooperación = Inmigrazio eta Lankidetzari Buruzko 1go Jardunaldiak*. Bilbao, 12-13 de desembre de 2002.*

Direcció General d'Immigració, Cooperació per al Desenvolupament i Voluntariat. *Programa Municipal de Cooperación con países en vías de desarrollo y en el término municipal de Madrid, Memoria General 2004*. Àrea de Govern d'Ocupació i Serveis a la Ciutadania, Madrid, 2004.

Giménez Romero, Carlos; Martínez Martínez, Julio L.; Fernández García, Mercedes; Cortés Maisonave, Almudena. *El Codesarrollo en España. Protagonistas, discursos y experiencias*. Red Universitaria de Investigación sobre Cooperación para el Desarrollo, Madrid, 2006.*

Gómez Gil, Carlos. *Oportunidades perdidas. El estado de la ayuda oficial al desarrollo en España*. Bakeaz (col·lecció Serie General, 11), Bilbao, 2003.*

González Gutiérrez, Carlos (coord.). Diversos autors. *Relaciones Estado-Diáspora: aproximaciones desde cuatro continentes*. (Toms I i II). Miguel Ángel Porrúa, Mèxic DF, 2006.

Iniciativa Comunitària EQUAL 2002 - 2004. Esborrany del document de reflexió sobre els projectes de retorn-codesenvolupament implantats en el projecte NEXOS. Agrupació de Desenvolupament "NEXOS", Madrid, 2005.*

Merz J., Barbara (ed.). *New patterns for Mexico: observations on remittances, philanthropic giving, and equitable development = Noves pautes per a Mèxic: observacions sobre remeses, donacions filantròpiques i desenvolupament equitatiu*. Global Equito Initiative. Harvard University Press, Cambridge, 2005.*

Ministeri d'Assumptes Exteriors i de Cooperació. Secretaria d'Estat de Cooperació Internacional. *Plan Director de la Cooperación Española 2005-2008*. Madrid, juny del 2005.*

Montes del Castillo, Ángel (ed.). Diversos autors. *Debates en Cooperación al desarrollo*. Universidad de Murcia, Múrcia, 2002.*

Observatorio de las Migraciones y la Convivencia Intercultural de la Ciudad de Madrid. *Codesarrollo*. Colección de cuadernos *Puntos de vista*, núm. 8, desembre del 2006.*

Parlament Europeu; Consell de la Unió Europea. *Reglament (CE) Núm. 491/2004 del Parlament Europeu i del Consell de 10 de març de 2004 pel qual s'estableix un programa d'assistència financera i tècnica als tercers països en els àmbits de la migració i l'asil Aeneas*. Estrasburg, 10 de març de 2004.

Zúñiga García-Falces, Nieves (coord.). Diversos autors. *La migración. Un camino entre el desarrollo y la cooperación*. Centro de investigaciones para la paz (CIP-FUHEM), Madrid, 2005.*

La Biblioteca de l'Observatori del Tercer Sector té un espai dedicat a recollir les publicacions específiques sobre codesenvolupament. El catàleg en línia es pot consultar a www.tercersector.net/biblioteca. Tots els seus llibres són accessibles en préstec per a entitats socials i investigadors en el seu espai de consulta. Els llibres que estan disponibles estan marcats amb asterisc (*).

Articles

Abad Márquez, Luis V. «Codesarrollo y Políticas de Inmigración». Ponència marc de la Taula de Debat «El codesarrollo: reflexiones teóricas y prácticas». Bilbao, 16 de desembre de 2004.

Acosta, Alberto. «El Codesarrollo en su laberinto». Fundación Carolina, Butlletí C, núm. 5, setembre del 2006.

Aubarell Solduga, Gemma; Oliván Peña, Helena; Aragall Flaqué, Xavier. «Immigració i codesenvolupament a Espanya». Institut Europeu de la Mediterrània, Barcelona, 2003.

Cortés, Almudena (2004). «L'emergència del codesenvolupament: una perspectiva transnacional». IV Congrés sobre la immigració a Espanya. Ciutadania i participació. Girona, novembre del 2004.

Crespo, Rafael. «Codesenvolupament, una nova oportunitat per a la cooperació intercultural Àfrica-Catalunya». Catalunya Global, núm. 15. 2002.

Demanesse, Matilde. «Educación, formación y codesarrollo desde España»

www.codesarrollo-cideal.org

Giménez, Carlos. «Migraciones y desarrollo. Estudio de dos casos particulares: Ecuador y Marruecos». Centro de Estudios de Cooperación al Desarrollo (CECOD). Madrid, 2004.

Gómez Gil, Carlos. «Nuevas vías para el codesarrollo en la cooperación descentralizada».

Cuadernos Bakeaz, núm. 72. 2005

Lacomba, Joan. (2004) «Migracions i desenvolupament al Marroc. La participació dels emigrants i les seves associacions». IV Congrés sobre la immigració a Espanya. Ciutadania i participació. Girona, novembre del 2004.

Lucas, Javier de. «La inmigración, como res política». 2004.

Naïr, Sami. «Informe de balanç i orientació sobre la política de codesenvolupament vinculada als fluxos migratoris». Ministeri d'Assumptes exteriors. París, 1997.

Vaneekhaute, Hendrik. «El Codesarrollo: de un proceso histórico de oportunidades y desarrollo hacia una herramienta más de explotación y subdesarrollo». Revista *Rebelión*, 2002.

Webs d'interès

INTERNACIONAL

Organismes Multilaterals

Banco Interamericano de desarrollo. BID.

www.iadb.org

Fons Multilateral d'Inversions. FOMIN.

www.iadb.org

World Bank.

Office of the Chief Economist for the Latin America & the Caribbean.

www.worldbank.org

Universitats i centres de recerca

Global Forum on Migration and Development.

www.gfmd-fmmd.org

Harvard University.

Faculty of Arts and Sciences (FAS) Global Equity Initiative.

www.fas.harvard.edu

Institut d'Etudes et de Recherche Europe - Méditerranée. IEREM.

www.ierem.com

Red Internacional de Migración y Desarrollo.

www.migracionydesarrollo.org

ESPANYA

Administració pública

Estatal

Secretaria d'Estat d'Immigració i Emigració.

Fòrum per a la integració social dels immigrants.

www.extranjeros.mtas.es/es/general/Foro_Integracion

Ministeri de Treball i Assumptes Socials.

Observatori permanent de la immigració.

Secretaria d'Estat d'Immigració i Emigració.

www.extranjeros.mtas.es

Ministeri d'Assumptes Exteriors i Cooperació.

Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI).

www.aeci.es

Autonòmica i local

Catalunya. Fons Català de Cooperació al Desenvolupament.

www.fonscatala.org

Catalunya. Generalitat de Catalunya.

Pla de ciutadania i immigració 2005 - 2008.

www.gencat.net/benestar/immi

Madrid. Ajuntament de Madrid. Pla d'immigració.

Convocatòria de subvencions a projectes de codesenvolupament.

www.munimadrid.es

Madrid. Comunitat de Madrid.
Conselleria d'Immigració i Cooperació.
Pla General de Cooperació 2005 -2008.
www.madrid.org

Madrid. Observatori Regional de la Immigració.
www.madrid.org

Múrcia. Comunitat Autònoma de la Regió de Múrcia.
Projecte pilot "Codesenvolupament entre El Cañar (Equador) - Regió de Múrcia"
www.carm.es

País Basc. Direcció d'Immigració i Cooperació.
Conselleria d'Assumptes Socials i Habitatge. Govern Basc.
Pla d'Immigració del País Basc 2003-05.
www.gizaetxe.ejgv.euskadi.net

València. Generalitat Valenciana. Conselleria de Benestar social.
Direcció General de Cooperació al Desenvolupament i Relacions externes.
Pla Valencià d'Integració 2004 - 2007.
Pla Director de la Cooperació 2004 - 2007.
www.gva.es

Universitats i centres de recerca

Associació de recerca i especialització sobre temes iberoamericans AIETI.
www.aieti.es

Centre d'Estudis de Cooperació al Desenvolupament. CECOD.
www.cecod.net

Centre d'Estudis per a la Integració social i formació d'immigrants.
Programa de Codesenvolupament.
www.ceim.net

Centre de Recerca i Cooperació al Desenvolupament. CIDEAL.
Codesenvolupament, migracions i desenvolupament mundial.
www.codesarrollo-cideal.org

Institut Europeu de la Mediterrània.
www.iemed.org

Comitè Universitari Valencià de Relacions Internacionals i Cooperació.
Programa Universitari de Codesenvolupament.
www.cuvric.org

Observatori del Tercer Sector.
www.tercersector.org.es

Observatori Basc de la Immigració, Ikuspegi.
www.ikuspegi.org

Xarxa Interuniversitària de Recerca sobre Cooperació per al Desenvolupament.
Llibre: *El Codesarrollo en España*
www.uam.es

Remesas.org.
www.remesas.org

Universidad Autónoma de Madrid.
Postgrau en Migració i Relacions Intercomunitàries.
www.uam.es/otros/uamsolidaria

Universidad Complutense de Madrid.
Institut Universitari de Desenvolupament i Cooperació.
www.ucm.es/info/IUDC

Universidad del País Vasco. Institut d'Estudis sobre Desenvolupament i Cooperació Internacional. HEGOA.
Màster en Immigració i Cooperació al desenvolupament.
www.hegoa.ehu.es

Universidad Francisco de Vitoria.
Màster en Immigració i Cooperació Internacional, Gestió de Qualitat del Codesenvolupament.
www.ufv.es

Universitat de València.
Diploma en Codesenvolupament i moviments migratoris.
www.uv.es/pop/socials/cooperaciosp

II. ÍNDEX DE GRÀFICS

Gràfic I: Àmbits d'actuació majoritaris	16
Gràfic II: Membres que es dediquen setmanalment a l'entitat	17
Gràfic III: Pressupost anual (en milers d'euros)	18
Gràfic IV: Fonts de finançament principals	18
Gràfic V: Activitats habituals de les entitats de persones immigrades (sols les permanents)	19
Gràfic VI: Zones d'origen	20
Gràfic VII: Motivacions dels membres per participar en l'entitat	20
Gràfic VIII: Presència de ciutadans del país d'acollida a l'entitat	21
Gràfic IX: Tipus de relació amb entitats de segon nivell	22
Gràfic X: Participació amb altres entitats	23
Gràfic XI: Problemes principals en les entitats de persones immigrades	24
Gràfic XII: Evolució de les remeses a l'Amèrica Llatina 1980-2005 (En milions de dòlars a preus corrents)	29

III. FITXA TÈCNICA: REALITZACIÓ DEL DIAGNÒSTIC

Calendari	Desembre 2005 - Juny 2006
Equip	7 persones
Contacte	150 prescriptors
Entrevistes	Més de 200
Trucades telefòniques	Més de 3.000
Entitats participants	1.300 d'identificades
Entitats identificades com a actives	503 validades

**Servei d'Informació
de l'Obra Social Fundació "la Caixa"**

De dilluns a diumenge, de 9.00 a 20.00 h

Tel. 902 22 30 40

www.laCaixa.es/ObraSocial

Fotografia portada: Getty Images

Obra Social
Fundació "la Caixa"